

Tragovi identiteta - kultura tetoviranja

Kovačić, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:287272>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

MAJA KOVAČIĆ
DIPLOMSKI RAD

**TRAGOVI IDENTITETA –
KULTURA TETOVIRANJA**

Zagreb, rujan 2016.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
Čakovec**

PREDMET: Metodika likovne kulture

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Maja Kovačić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Tragovi identiteta – kultura
tetoviranja

MENTOR: izv. prof. mr. art. Kristina Horvat Blažinović

Zagreb, rujan 2016.

SADRŽAJ

Sažetak	2
Summary	3
1. UVOD	3
2. POTREBA ZA OTISKOM – SVJEDOK VREMENA	5
3. TETOVIRANJE	6
4. KULTURNI KONTEKST: POVIJESNA DISTRIBUCIJA	7
4.1. Tehnika tetoviranja – nekada i danas	11
5. TIJELO KAO PLATNO: FUNKCIJA I SIMBOLIKA TETOVAŽA	14
5.1. Egipat	16
5.2. Japan	16
5.3. Kina	22
5.4. Polinezija	25
5.5. Afrika	26
5.6. Europa	28
5.7. Amerika	30
6. POKRET BODY ART-A: SINTEZA POSTOJEĆIH TJELESNIH MODIFIKACIJA	31
6.1. Body painting	32
6.2. Drugi oblici tjelesnih modifikacija: piercing - skarifikacija – implantologija	34
7. SUVREMENA KULTURA TETOVIRANJA	35
7.1. Trendovi, kič i autentičnost	35
8. PSIHOLOŠKI ASPEKTI	41
8.1. Percepcija javnosti	41
8.2. Povezanost tetovaža i psihičkih poremećaja	42
8.3. Umjetnost ili samodestrukcija	42
9. KAKO TETOVAŽE BUDE NOVE IDEJE O/U UMJETNOSTI	44
9.1. Inkorporacija tetovaža u djela suvremene umjetnosti	44
10. ZAKLJUČAK	48
LITERATURA	49
Kratka biografska bilješka	57
Izjava o samostalnosti rada	58
Izjava o javnoj obrani rada	59

Sažetak

Tragovi identiteta – kultura tetoviranja

Ovaj rad bavi se kulturom tetoviranja kroz ljudsku povijest i kako se ona odrazila na različite aspekte ljudskog društva. Holistički način istraživanja omogućio je interdisciplinarni pristup temi.

Od početka vremena čovjek kao misaono biće ima potrebu ostavljati poruke drugim ljudima, bilo u vidu spiljskih crteža, kipova ili otisaka na svojoj koži. Kako će poruka koju prenosi izgledati u očima primaoca i hoće li je on htjeti prihvatiti kao takvu u tom trenutku čovjek ne može znati. Upravo zbog toga, ljudska kultura, odnosno pojedinac sam se kasnije susreće s osuđivanjem prakse tjelesnih modifikacija, u ovom slučaju tetoviranja. Rad pokriva praksu tetoviranja od samih početaka pa sve do danas, s pregledom razvoja alatki potrebnih za sam čin tetoviranja. Kroz pregled glavnih kultura tetoviranja i njihovih značajki u radu, dobiva se uvid u stanje ljudskog naroda na tom području svijeta. Osim prakse tetoviranja u radu se spominju i drugi oblici tjelesnih modifikacija, koji su često tijesno povezani s navedenim. Dio rada bavi se pitanjima problema u kulturi tetoviranja, kao što su estetika, trend, kič i autentičnost u samim tetovažama. Sam rad pokriva i psihološku stranu razloga ukrašavanja ljudskog tijela u novije doba te kako znanost gleda na to - kao na samodestrukciju ili umjetnost novijeg doba.

U svojoj najnovijoj formi, tetoviranje je umjetnički pothvat pri čemu autor koristi ljudsko tijelo kao platno. Vođeni ovom mišlju umjetnici diljem svijeta zadnjih nekoliko godina u svoja djela i umjetničke instalacije inkorporiraju i kulturu tetoviranja.

Ključne riječi: otisak, tetoviranje, tjelesna modifikacija

Summary

Traces of identity – tattoo culture

This paper focuses on the culture of tattooing through human history and how it reflected in various aspects of human society. Holistic way of researching has enabled an interdisciplinary approach to the subject.

Since the beginning of time, man as a thinking being has had a need to leave messages for other people, either in the form of cave paintings, statues or imprint on his own skin. How will the message be transmitted, how it will look in the eyes of the recipient and whether they want to accept it as such at the moment, one cannot know. Because of this, human culture and individual himself later encounters with condemnation of the practice of body modification, in this case of tattooing. The work covers the practice of tattooing, from the very beginning until today, with an overview of the development of tools necessary for the mere act of tattooing. Through a review of the main tattoo cultures and their features in the work, we get an insight into the human population on that specific area of the world. This paper also includes a brief review on other forms of body modification, which are often closely related to the tattoo industry.

Part of this paper deals with the issue of problems in the tattoo culture, such as aesthetics, trend, kitsch and authenticity of tattoos. The paper also covers the reasons of decorating the human body, from the psychological side, and how science looks at it - as the self-destruction or the art of modern times.

In its latest form, tattooing is an artistic endeavor where the author uses the human body as canvas. Guided by this thought artists around the world in the past few years have been incorporating tattoo culture in their art.

Keywords: print, tattooing, body modification

1. UVOD

Lijep je – zajedno s „ljupkim“, „dražesnim“, ili pak „veličanstvenim“, „čudesnim“, „prekrasnim“ i sličnim izrazima – pridjev koji često koristimo za označavanje onoga što nam se sviđa. Čini se kako je, u tom smislu, ono što je lijepo istovjetno onome što je dobro, a u različitim se povijesnim razdobljima doista i uspostavlja veza između Lijepog i Dobrog (Eco, 2004, str. 8).“

Priroda ljepote je jedna od fascinantijskih zagonetki. Možemo li tvrditi da je ljepota univerzalna, kako ju prepoznamo te kako uopće odlučujemo što je lijepo? Recimo da se slažemo da su Michelangelov David i Van Goghov autoportret lijepi, imaju li navedene stvari nešto zajedničko (Borghini, 2016)? Možemo li reći da nam pogled na navedeno pruža isti osjećaj zadovoljstva i ispunjava nas ljepotom prizora kao gledanje pejzaža ili slušanje Beethovenove devete simfonije. Borghini (2016) prema Platonu navodi, ako je lijepo univerzalno onda je prihvatljivo i razumno reći da ljepotu ne spoznajemo kroz osjetila. Možemo reći da nešto smatramo lijepim i tako označavamo na temelju iskustava i osobnih preferencija (Borghini, 2016).

Pitanje ljepote je subjekt živih diskusija i debata, ne samo kada govorimo o umjetničkim djelima već i o samom čovjeku i njegovom vanjskom izgledu (Hyland, 2008). Ideal ljepote je nešto što se mijenjalo onom brzinom kako se i čovječanstvo razvijalo. Platon je davno rekao: „Ljepota je u oku promatrača“. Nema sumnje da je ljepota prije svega individualna stvar. Ljepota i njen pojam poprimaju drugačije oblike u raznim dijelovima svijeta, posebice kada se radi o ženama, zato što je u njihovoj prirodi da nastoje svojim fizičkim izgledom privući budućeg supružnika zato često podliježu normama upravo nametnutim s njihove strane. Globalizacija i tehnološki razvitak omogućili su fuziju ideala ljepote, lako dostupnu svima u svijetu, u isto vrijeme kada masovni mediji nemaju više jedan ideal ljepote (Eco, 2004).

Pisanjem ovog rada željela sam pobliže objasniti ljudsku želju za trajnim ukrašavanjem tijela u okviru kulture tetoviranja. Tetoviranje je kao dio čovjekova stvaranja stoljećima prisutno gotovo u svim dijelovima svijeta. Sama tetovaža, ovisno o nositelju ima različito značenje i ulogu kao što su: zaštita od zlih sila i prirodnih nepogoda, magična uloga, talisman ili je čisto dekorativne prirode. Kroz stoljeća postojanja osim navedenog tetovaže su imale ulogu pokazatelja statusnog simbola u društvu, bračnog statusa te važnijih postignuća u životu. Funkcija i simbolika tetovaže različite su od kulture do kulture u kojoj se pojavljuje.

Ukrašavajući svoje tijelo tetovažom, nositelj komunicira sa svijetom te jasno iskazuje svoje stavove, strahove i želje. Neprestani razvoj ljudskog društva utjecao je i na mijenjanje standarda ljepote kroz stoljeća.

21. stoljeće tjera čovjeka na otvaranje uma prema drugačijim aspektima ljepote. Groteskizacija ljudskog tijela, pomicanje granica onoga što smatramo „normalnim“ i „prihvatljivim“ očitija je više nego ikada. Slobodu čovjeka ne očitavamo samo u njegovom pogledu na ono što je lijepo, već i u njegovom cjelokupnom načinu života. Oslobodivši se okova predrasuda, žitelj današnjice u potpunosti se predaje svojem pravom „ja“, onakvom kakvim on smatra da je iskonski. Ne postoji univerzalna formula koja osigurava nekome prihvaćanje od cijele zajednice.

Pobuna i provokacija podučava kako svijet i sve oko nas tumačiti drugačijim očima. Kršenje svih estetskih kanona koji su se do nedavno poštivali (Eco, 2004), pružaju užitak življenja.

Ono što znamo jest da će se um čovjeka današnjice, ali i budućnosti „morat predati pred orgijom tolerancije, posvemašnjeg sinkretizma, apsolutnog i nezaustavljivog politeizma Ljepote (Eco, 2004, str. 428)“

2. POTREBA ZA OTISKOM – SVJEDOK VREMENA

Podrijetlo slikarstva u njegovoj suštini je nepoznato. Ono što znamo da je čovjek već u davna vremena osjećao potrebu da trajno zabilježi zbivanja, pokrete i oblike. John C. Van Dyke (1919) navodi kako su prvi značajniji nalazi ovog tipa umjetnosti vezani uz Egipat i pripadajuću kulturu. Iako prve značajnije artefakte slikarstva nalazimo u Egiptu, ne znači da je ono i započelo tada.

Tragove primitivnog slikarstva nalazimo na oruđu i unutar pećina koje su činile ljudski dom u počecima civilizacije (Van Dyke, 1919). Fenomen pećinskog slikarstva je zapravo nedavno otkriće te je njegovo postojanje svijetu poznato tek nešto više od jednog stoljeća (Gray, 2010). Čovjek crta životinje, lovce i druge stvari koje ga okružuju. Ostavlja trag da bi ga netko našao, ali u pećinu neće ući životinje koje crta. Čovjek ostavlja trag drugim ljudima s namjerom da ispriča istinitu ili lažnu priču o sebi, priču o svom životu ili životu društva s kojim dijeli životno okruženje.

Jedan od najpoznatijih primjera pećinskog slikarstva jesu slikarije pronađene u pećini Altamira u Španjolskoj.

Slika 1. Ženka bizona – spilja Altamira, Španjolska

Zidovi i strop pećine prekriveni su slikarijama u tonovima crvene, smeđe, žute i crne, dobivane vjerojatno miješanjem kamenog praha s krvlju životinja ili salom (Gascoigne, 2001). Objekti slikanja najčešće su divlje životinje, kao što je u ovom primjeru bizon.

Ovakve slikarije prije svega prikazuju težnju, a ne postignuće - želju da se nešto ukrasi ili predstavi, s bazičnim ili nikakvim znanjem kako to uistinu učiniti (Van Dyke, 1919).

Što je točno čovjeka natjeralo da u svjetlosti koju daje vatra unutar mračnih prostora u kamenu i zemlji drugim ljudima crta zvijeri ili bilo što drugo? Ostavljajući crveni i crni trag na površini, simbolima prikazuju život, a ostali gledaju u čaroliju simbola. Nije bilo "Interneta", a po cijelom svijetu se ipak događalo isto. Čovjeku je urođena potreba da obznani svoje postojanje, da prikaže svoje poimanje svijeta i života.

Čovjekova potreba za ostavljanjem traga nije stala na spiljskim slikarijama, već je svoje strahove, vjerovanja i ideale želio utkati u nešto više, nešto najvrjednije što postoji, a to je on sam. Otkrivši tehniku tetoviranja, njegovo tijelo postaje nositelj slike i teksta, a tetovaže svjedok načina života koji je živio.

3. TETOVIRANJE

Tetoviranje, kao kulturna praksa i jedan od oblika tjelesnih modifikacija¹, zabilježeno je na svim strana svijeta te datira još iz Brončanoga doba i nastavlja se sve do današnjice u raznim područjima ljudskoga djelovanja. Tetoviranje je jedna od najčešćih i najpopularnijih vrsta tjelesnih modifikacija i *body art*².

Tetovaža je svjesna tjelesna modifikacija nastala pod utjecajem okoline i kulture u kojoj se individua nalazi.

Pojam tetovaže u Europu je donesen od strane moreplovaca i putnika koji su svjedočili ovoj praksi među ljudima s područja Tahitija i Havaja. Smatra se da riječ tetovaža potječe od spoja dviju riječi. Prva riječ „*ta*”, potječe iz Polinezije i znači udaranje o nešto, dok je druga riječ „*tatau*” Tahićanskog porijekla, što označava umetanje pigmenta u kožu oštrim predmetom umočenim u tintu ne bi li se proizveo određeni uzorak.

---

¹Tjelesna modifikacija je namjerno mijenjanje anatomije ljudskog tijela ili fizičkog izgleda.

²Body art je (engl.: umjetnost tijela), oblik happeninga u kojem se umjetnik služi vlastitim tijelom kao sredstvom izražavanja; termin nastao o. 1967.

Tetovaže možemo podijeliti u dvije skupine. Prvoj skupini pripadaju privremene tetovaže, odnosno one tetovaže koje traju od nekoliko dana do nekoliko tjedana, dok u drugu skupinu spadaju one tetovaže koje krase ljudsko tijelo zauvijek, izuzev „trajne šminke” korištene u kozmetičke svrhe, čiji je vijek trajanja nekoliko godina (Pérez-Cotapos i sur., 2010).

Hustić (2013) navodi kako se u modernoj dermatologiji definicija tetovaža uz trajne i privremene, dijele još na one koje su zadobivene slučajnim umetanjem pigmenta u kožu (npr. ubod kemijskom olovkom), amaterske i profesionalne tetovaže pri kojima se iscrtavaju raznoliki motivi na tijelo, kozmetičke za trajni nadomjestak šminke (npr. olovke za oči) i medicinske kojima liječnici označavaju dijelove tijela najčešće kod radijacijskog liječenja.

Kako Poon (2008) navodi prva tetovaža je vjerojatno produkt slučajnog zaostajanja pigmenta u tijelu prilikom ozljede, što je kasnije potaklo ljude na modifikaciju vlastitog tjelesnog izgleda. U svojoj disertaciji Poon (2008) također spominje četiri osnovna načina umetanja pigmenta u kožu zabilježena u etnografskim radovima: rezanje s premazivanjem, prošivanje, tapkanje i ubadanje o kojima će kasnije u radu biti više rečeno.

4. KULTURNI KONTEKST: POVIJESNA DISTRIBUCIJA

Zbog slabih arheoloških pronalazaka ne možemo sa sigurnošću tvrditi kada se točno razvila kultura tetoviranja, ali možemo tvrditi da je u različitim točkama ljudske povijesti tetoviranje prisutno gotovo u svim dijelovima svijeta. Danas je tetoviranje kao dio kulture čovjeka, odnosno društva u kojem živi popularnije nego ikada.

Tetoviranje je kao umjetnička tvorevina prošlo kroz mnoge faze postojanja u ljudskoj povijesti. Još od samih početaka tetovaže i njenog inkorporiranja u ljudsko društvo ljudi imaju podijeljena mišljenja o navedenom.

Neke kulture smatraju da je umjetnost i kultura tetoviranja namijenjena samo onima višeg staleža, odnosno plemstvu. Npr. u kulturama poput Maorske, Polinezijske i Inuitske tetovaža simbolizira prelazak u svijet odraslih (Poon, 2008), dok u nekim kulturama tetovažama tijelo oslikavaju oni ljudi koji su najčešće u sukobu s vlastima i zakonom, čime zapravo označavaju pripadnost određenoj kriminalnoj skupini.

Tetovaže mogu imati različito značenje i različitu ulogu, ovisno o nositelju: magična uloga, talisman, zaštita od bolesti, katastrofa ili zlih duhova, svojevrsna potvrda za prijelaz duše na drugi svijet u različitim religijama i konačno način da se iskažu unutarnje želje, afiniteti i predanost nečemu (Oanta i sur., 2014.)

Najstarija poznata tetovaža datira 3 300 pr.n.e. Godine 1991. u austrijskim Alpama blizu Innsbrucka pronađena je zamrznuta mumija – popularno nazvana Ötzi. Tijelo mumije bilo je prekriveno crnim tetovažama u formi paralelnih linija, koje su bile smještene u području zglobova tijela i na leđima (Serup i sur., 2015). Serup i sur. (2015) navode kako se vjeruje da su tetovaže na zglobovima ledenog čovjeka služili u medicinske svrhe ne bi li izliječile bol.

Slika 2. i 3. Tetovaže – mumija Otzi

Artefakti koji su vjerojatno služili pri tetoviranju pronađeni su u Europi i mogu početak tetoviranja smjestiti još dalje u povijest, možda čak i do Paleolitika, otprilike prije 10 000 – 50 000 godina. Samo zato što arheološki pronalasci sežu do navedenog ne znači da tetoviranje kao kultura nije započelo mnogo ranije. Kako Poon (2008) navodi za razliku od antičkog lončarstva i crteža u spiljama, tetoviranje je mnogo teže istraživati pošto je platno na kojem nastaju tetovaže upravo ljudska koža. Koža je kako znamo, jedan od najslabije očuvljivih artefakata, stoga ne možemo sa sigurnošću reći koja je godina ishodišna točka tetoviranja. Upravo zbog ovoga tetovaža je ujedno i stalan i nestalan trag identiteta.

Pretpostavljajući da tetoviranje i ostali oblici tjelesnih modifikacija datiraju davno prije pronađenih artefakata, možemo nagađati da su započeli upravo u Starom Svijetu – Africi ili Euroaziji. Iz tog dijela praksa tetoviranja se vjerojatno proširila na Bliski istok i Pacifičko otočje.

Tetoviranje je vjerojatno nezavisno nastalo na različitim lokalitetima diljem zemaljske kugle. Tetoviranje je jedan od najjednostavnijih načina „osnutka” čovjeka kao društvenog bića. DeMello (2014) govori kako je francuski antropolog Claude Lévi-Strauss rekao da tetovaže transformiraju čovjeka iz „sirove životinje” u kulturno biće. U mnogim kulturama tijela koja nisu modificirana ili obilježena na neki način ne smatraju se uistinu ljudskim. Netetovirani pojedinci u mnogim kulturama su bili marginalizirani i odbačeni od tadašnjeg društva. Mnogim pripadnicima zapadne kulture je veoma neobično čuti kako u tradicionalnim kulturama žene koje posjeduju tetovažu ili neku drugu tjelesnu modifikaciju djeluju privlačnije.

Tetovaže također mogu predstavljati prelazak u svijet odraslih. Često zadobivene tijekom rituala prelaska tetovaže kao i druge tjelesne modifikacije pomažu novim članovima pri ulasku u društvo. Muškim pripadnicima nekih plemena tetovaže su kao i drugi brojni bolni rituali poput skarifikacije³ i obrezivanja, bili pokazatelj da su zaslužili da ih se tretira kao odraslog člana društva. Koliko je važno tetoviranje nekim kulturama govori nam pleme Samoanaca⁴, gdje se od muškarca očekuje nošenje cijelog *pe'a*, tetovaže koja prekriva dio torza, stražnjicu i natkoljenice. Onaj muškarac koji ne uspije dovršiti svoj *pe'a* ne smatra se muškarcem. Čak i danas pripadnici plemena Samoa ne mogu odati priznanje onom muškarcu koji ne nosi *pe'a*.

Slika 4. i 5. Tradicionalna Samoanska tetovaža – *pe'a*

³ Skarifikacija je postupak laganog ozljeđivanja epidermisa radi stvaranja ožiljka u estetske svrhe.

⁴ Samoanci pripadaju polinezijskom narodu naseljenom na otočnoj državi u Tihom oceanu – Samoa.

Za razliku od privremenih modifikacija poput body paintinga, koji se najčešće koristi u obredne svrhe, tetovaže i ostali oblici poput skarifikacije upotrebljavani su ne bi li pokazali nečije mjesto u društvu.

DeMello (2014) navodi kako su tetovaže duboko utkane u tradicionalno društvo. Iako dekorativne one su sredstvo komunikacije i pokazatelj položaja, vjerskog opredjeljenja, bračnog statusa, važnih postignuća i ostalih važnijih stvari.

Kao što je već navedeno, vjeruje se da tetovaže imaju i magijsko djelovanje kao što je zaštita od bolesti, zla i zlih duhova, neplodnosti ili izvor snage i hrabrosti.

Prisjećajući se starih civilizacije, točnije gledano Perzijanaca, DeMello (2014) navodi da su u njihovoj kulturi tetovaže upotrebljavane u svrhu dehumanizacije čovjeka i obilježavanja istoga kao roba, zatvorenika ili vojnika koji pripadaju nekome. Ovakvo institucionalizirano nametanje tetovaža kao objektivizacije ljudi kasnije se nastavilo u 20. stoljeću prilikom nacističke propagande protiv pripadnika židovske vjeroispovijesti i ostalih zatvorenika koncentracijskog logora u Auschwitzu. Ironično je to što su navedeni bili prisilno tetovirani ne bi li ih se obilježilo, dok zatvorenici europskih, ruskih i američkih zatvora često sami odabiru svoje tijelo ukrasiti tetovažama ne bi li pokazali svoj status naspram drugih zatvorenika. DeMello (2014) ističe kako je povijesna povezanost tetovaža s marginaliziranim pripadnicima društva jedan od većih razloga zašto su one u zapadnoj kulturi negativno percipirane od strane srednjeg i višeg staleža.

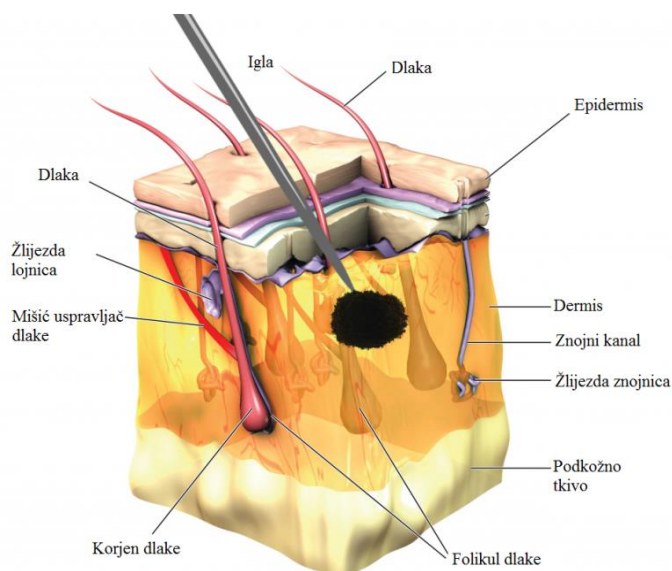
„Krajem 19. stoljeća, tetovaže su se preselile na karnevale i u cirkuse, gdje su pozornost plijenili potpuno tetovirani pojedinci, čija su tijela bila prekrivena tetovažama od glave do pete, a služila im poput kostima. Identitet ovih cirkuskih dama i muškaraca nije bio povezan s oslobođenjem i poštovanjem, već s kapitalizmom i poslovnim ulaganjima (Tkalčić, 2013, str. 1).“

Gledajući danas popularnost tetovaža među sveopćom populacijom možemo reći da kultura tetoviranja doživljava svojevrsnu renesansu. Tetovirači zapadnih zemalja više nisu pripadnici nižeg staleža, već mahom pripadnici srednjeg ili višeg staleža, najčešće s umjetničkom podlogom bilo u obliku škole ili fakulteta. Tetovaže kakve danas vidamo sofisticiranog su izgleda i razrađene tehnike. DeMello (2014) navodi da su se razlozi tetoviranja uvelike promijenili, kao i njihova simbolika, čineći tetovaže uistinu jednom velikom kulturnom mješavinom.

„Upravo je “tijelo kao projekt” jedna od značajnijih sintagmi kojom se opisuju načini na koje se individue odnose prema vlastitom tijelu.“ (Adamović i Maskalan, 2011, str. 53)

4.1. Tehnika tetoviranja – nekada i danas

Za klasične tetovaže esencijalna važnost jest da ona bude trajna (Serup i sur., 2015). Upotrebljavajući odgovarajuću tehniku umetanje pigmenta pod kožu vrši se oštrim predmetom, u ovom slučaju iglom, probija se gornji sloj kože – epidermis, a pigment se umeće u sloj ispod, odnosno dermis. Sam tetovirač ovisno o krajnjem željenom učinku i vještini pigment smješta u površinski, središnji ili duboki sloj dermisa (Pérez-Cotapos i sur., 2010).

Slika 6. Umetanje pigmenta pod kožu

Kao što je već navedeno u radu postoje četiri osnovna načina umetanja pigmenta pod kožu, a to su: rezanje s premazivanjem, prošivanje, tapkanje i ubadanje.

Prema Hustić (2013) prva se metoda sastoji od zarezivanja kože i utrljavanja pigmenta u otvorenu ranu. Prošivanje kože radi se iglom s koncem pri čemu tinta u koju je konac bio umočen ostaje pod kožom. Tapkanje zahtijeva dvije alatke – jedna je alatka s radnim rubom (u obliku jedne/više igala ili češlja) pričvršćenim okomito na držak dok je druga štap kojim se tapka po prvoj. Četvrta metoda jest ubadanje kože alatkom na kojoj radni rub stoji paralelno s drškom pri čemu se koristi samo sila ruke tetovirača (Hustić, 2008, str. 7).

Poon (2008) navodi da pigment koji se umeće pod kožu mora biti netopljive prirode i dovoljno velik ne bi li se spriječila njegova razgradnja kao reakcija imunološkog sustava na nepoznato tijelo u organizmu. Navedene tehnike najčešće pronalazimo u domorodačkim kulturama poput Inuitske, Polinezijske, Maorske i sl. Različiti autori navode različite alatke pri tetoviranju, kod nekih su to obične igle ili noževi pa sve do složenijih alatki najčešće kombiniranih od više dijelova.

U Europi i Americi tetoviranje je bilo poznato kao bockanje, zato što se sam proces tetoviranja odvijao tako što se tetovaža radila bockajući kožu iglom umočenom u tintu. Navedenom metodom također su se koristili domorodci (DeMello, 2014).

U Polineziji i Indoneziji najčešće upotrebljavana metoda jest tapkanje: tzv. češalj, napravljen od naoštrenih zuba neke mrtve životinje, vezan za štap, umočen u tintu (boju), biva tapkan, odnosno lupan drvenim čekićem u kožu. Slušajući lupanje čekića čini se kao da je sama riječ tetovaža onomatopeja upravo ove posebne tehnike (Serup i sur., 2015). Na Novom Zelandu tetovaža se dobiva rezanjem kože ostrim predmetom, najčešće naoštreni kamen te bojom utrljanom u ranu. Sam čin tetoviranja u ovim kulturama povezuje se sa svetim obredom. Prije samog čina tetoviranja osoba mora proći kroz proces čišćenja tijela ne bi li bila dostojan nositelj tetovaže koju će „primiti“.

Slika 7. Tradicionalne alatke za tetoviranje – Polinezija

Japanska kultura poznata je po svojoj tehnici tetoviranja, gdje tetovirač koristi svoju snagu ne bi li iglom probio kožu i umetnuo pigment. U Južnoj Aziji tetovirači također ne koriste pomagalo, već snagom tijela umeću pigment pod kožu.

U Africi plemena najčešće kombiniraju tetoviranje sa skarifikacijom, odnosno rezanje kože nožem i trljanje pigmenta u kožu tvoreći izdignuti i obojeni ožiljak.

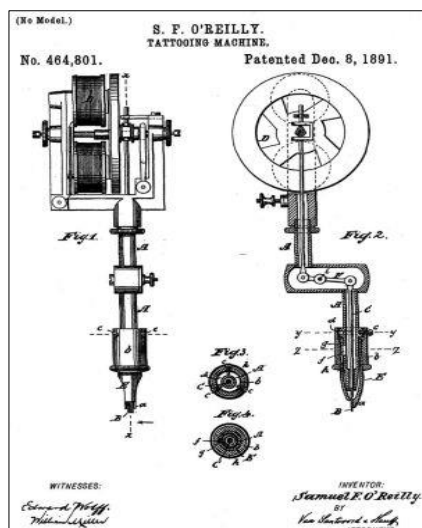
Na Arktiku i obližnjim regijama tetovaže su rađene metodom šivanja s koštanom iglom pri čemu je konac odnosno ondašnja nit umočena u pigment, provlačena kroz kožu ne bi li se ostavio trajni trag u obliku tetovaže.

DeMello (2014) navodi kako je istraživač 19. stoljeća Karl von Steinen smatrao da tetoviranje Južne Amerike proizlazi iz ljudskih ozljeda nastalih rezanjem te utrljavanjem zemlje u ranu ne bi li se spriječilo krvarenje. Zemlja u rani je kasnije izazvala diskoloraciju, što je prouzročilo nastanak tetovaže.

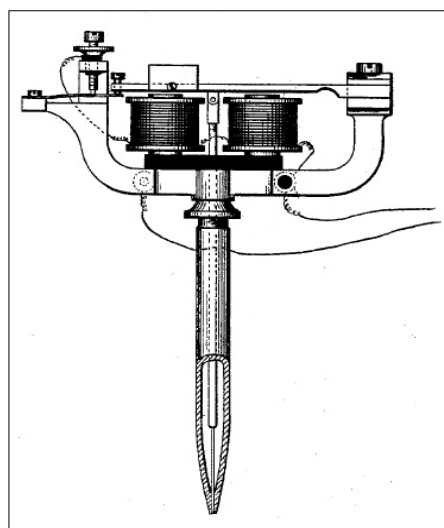
Krajem 19. stoljeća kultura tetoviranja doživjela je veliki preokret izumom prve električne mašine. Električna mašina kao patentirana mašina za tetoviranje prvi put je predstavljena 1891. godine od strane Amerikanca Samuela F. O'Reillyja (Serup i sur., 2015). Navedenu mašinu pokretao je mali rotacijski električni motor.

„Osnovni princip rada mašine sa zavojnicama mašina je zatvaranje i otvaranje strujnog kruga pri čemu se uključuje i isključuje elektromagnet. Odnosno, kad struja prođe kroz žicu koja je omotana oko jezgre, u jezgri nastaje vrlo jako magnetsko polje. To magnetsko polje onda povuče na sebe metalnu polugu prema dolje i ujedno se prekida strujni krug. Prilikom prekida strujnog kruga nema više ni magneta. Kad nema magneta, opruga na koju je spojena metalna poluga vraća metalnu polugu na početno mjesto gdje se opet zatvara strujni krug pa se opet aktivira magnet i tako u nedogled (Mezga, 2016, str.1).“

Nekoliko godina kasnije dogodila se revolucija u radu mašine za koju je zaslužan Englez Alfred Charles, razvivši mašinu za tetoviranje s dvije zavojnice i elektromagnetizmom koja je i danas popularna, iako se nedavno poboljšane rotacijske mašine vraćaju na velika vrata (Serup i sur., 2015).

Slika 8. Rotacijska mašinicica

Slika 9. Mašinicica sa zavojnicama

Rotacijske mašinicice za razliku od mašinicica sa zavojnicama rade na elektromotor te se brzina rada prilagođava promjenom voltaže (Mezga, 2016).

Sprave za tetoviranje novijeg doba sastoje se od grupe igala koje pri velikoj brzini probijaju kožu, ostavljajući manje količine boje u željenom sloju dermisa (Sanders i Vail, 2008). Broj uboda električnih mašinicica novijeg doba u minuti iznosi 50 do 3000.

Poon (2008) navodi da ručnim tetoviranjem nije bilo moguće razviti toliku kontrolu pokreta, iako vrsniji tetovirači mogu postići brzinu od 90 – 120 uboda u minuti, stoga se javila potreba za modernizacijom ove u suštini tradicionalne tehnike rada.

Pojavom električne mašinicice i većom zainteresiranošću nižih staleža za sam čin tetoviranja javila se tendencija da tehnika tetoviranja postane profesionalno zanimanje, kao što je danas i poznato.

5. TIJELO KAO PLATNO: FUNKCIJA I SIMBOLIKA TETOVAŽA

Tetovaža je pokretač, posrednik u komunikaciji simbola. Kako navodi Wilson (2008) tetovaže su aktivne, u trenucima izloženosti drugima one projiciraju simbole drugima. Pojedincima tetovaže ne predstavljaju samo oznaku koja je u tom trenutku bila ideja ili želja, već dio identiteta njih samih.

Kao način komuniciranja tetovaža je u istom trenutku impresivna i ekspresivna. Tetovaža je svjesna tjelesna modifikacija određena socijalnim i kulturnim naslijeđem nositelja.

Wilson (2008) govori kako tetovaža započinje impresijom, konceptom u mislima umjetnika, odnosno njezina dizajnera. Moglo bi se čak reći da je tetovaža psihička formacija kako njen nositelj vidi samoga sebe.

Ono što može postati tetovaža je različito od svakog pojedinca zasebno, izbor je doista velik: *lettering* i ostale lingvističke figure, ikonografija bazirana na religiji, naslijeđe, popularni i ostali kulturni utjecaji, animalistika, flora, portreti ili apstraktni oblici i linije. Dizajn tetovaže odaje nositeljev identitet, ono što je on i što ga je oblikovalo kao osobu kakva je.

U kulturi gdje je vanjština veoma važna, koža, kao najveći ljudski organ je platno na koje projiciramo naše najveće fantazije i najdublje strahove (Mifflin, 2013).

Tetovaža kao fizički objekt na koži se nalazi u dvojnoj formi, istovremeno se nalazeći na površini kože kao i u svakom vlaknu kože. Na ovaj način tetovaža ima interesantnu dvojnost koju ne nalazimo niti u jednoj drugoj tjelesnoj modifikaciji. Tetovaža je dio nositeljeve kože.

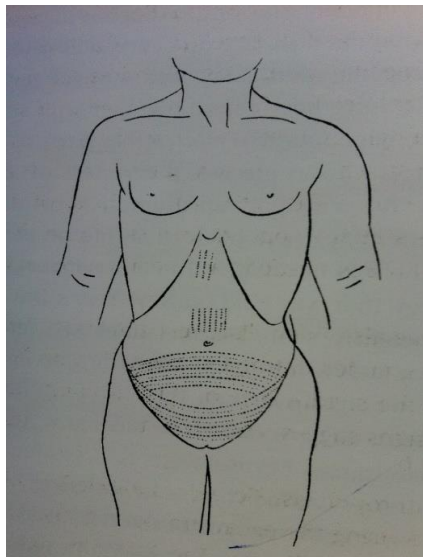
Kao takva, tetovaža mora biti prilagođena anatomiji tijela onoga koji ju nosi. Bez obzira kako trivijalan dizajn ili ideja bila, ukoliko je u skladu s tjelesnom anatomijom tetovaža će izgledati privlačno. Ljudsko tijelo je dinamična struktura. U skladu s navedenim svaki dizajn koji se nanosi na tijelo mora „glatko teći“ uz njega ili će se ono boriti protiv dizajna. Najprirodniji dizajn na ljudskom tijelu izgleda onaj u obliku S linije, zbog svoje simetrije i fleksibilnosti.

Na zapadu su tetovaže gledane kao svojevrsno vanjsko prekrivanje preko prirodnog tijela. Neukrašena i ne mijenjana tijela su prirodni konstrukt, a svako njegovo voljno mijenjanje prema definiciji je kulturni zapis.

Navedeno ima smisla kada sve sagledamo iz perspektive zapadnjačke kulture, gdje je intelektualna i filozofska tradicija bila takva da podupire ove navode koji svoje korijene vuku u Grčkoj (Marczak, 2007). Sve što nije bilo prirodno idealno, smatralo se nepotrebnom modifikacijom. Ovakvo vjerovanje navodi Marczak (2007) protegnulo se i u doba kršćanstva, kada se smatralo da je čovjek stvoren na Božju sliku stoga je njegovo tijelo najljepše upravo onakvo kakvo je, bez ikakvih mijenjanja.

5.1.Egipat

Ostaci stvarnih fizičkih dokaza o postojanju tetovaža još u doba Egipćana, godinama su bili zanemarivani od strane Egiptologa. Danas svjedočimo brojnim otkrivenim mumijama čije ostatke kože krasi tetovaže. Potkraj 19. stoljeća u Tebi otkrivena je mumija pod nazivom Amunet, svećenica božice Hathor čije tijelo krasi nekoliko tetovaža.

Slika 10. Položaj tetovaža na mumiji Amunet

Dizajn tetovaža se sastojao od više dijamantnih oblika sastavljenih od niza točkica. Položaj linija i točkica bio je smješten u apstraktne geometrijske uzorke. Oznake na trbuhu povezujemo s ritualom plodnosti, dok se za raspored drugih oznaka na tijelu vjeruje da su služile u neke vrste obrednih ili vjerskih rituala.

Dizajn kakav je na nađen na Amunet, arheolozi su pronašli na još nekoliko mumija te su sve bile žene (Neubauer, 2016). Egipćani kao kultura općenito nisu bili skloni tetovažama ili drugim oblicima modifikacije tijela, osim ako se nije radilo o ženskom tijelu.

5.2.Japan

Najraniji dokazi o kulturi tetoviranja u Japanu pronađeni su u glinenim figurama čije je lice bilo izrezbareno predstavljajući tetovaže. Japanske tetovaže spadaju u najpopularniji i najrašireniji stil tetoviranja diljem svijeta. Japanska kultura tetoviranja poznata je po tome što svaki dio tetovaže ima određeno značenje te je upravo to razlog zašto je tako široko rasprostranjena.

Neki od motiva japanskih tetovaža jesu:

1. zmaj (riu)

Slika 11. Tradicionalna japanska tetovaža – zmaj

Simbol zmaja u japanskoj mitologiji predstavlja mudrost, snagu i sposobnost upravljanja silama svemira za dobrobit ljudi.

Lice zmaja obično ne čini lice jednoga zmaja već više njih te ono poprima karakteristike životinja koje je zmaj susreo tijekom života. Japanski zmaj obično je nositelj blagoslova.

2. šaran (koi)

Slika 12. Tradicionalna japanska tetovaža – koi

Veoma začuđujuća pojava u zapadnoj kulturi je količina mitova vezana u japanskoj mitologiji za koi ribu. Ovaj simbol nije samo šarena slika, već najpopularnija priča japanske kulture. Koi riba uvijek je pozicionirana na tijelu nositelja na način da pliva uzvodno jer to simbolizira snagu i hrabrost. Vjeruje se da ukoliko koi riba uspije isplivati uzvodno do tzv. „Zlatnih vrata“ ona postaje zmaj. Temeljem ovoga koi riba simbolizira odlučnost i želje.

3. tigar (tora)

Slika 13. Tradicionalna japanska tetovaža – tigar

Tigar se u japanskoj mitologiji smatra najjačom životinjom na kopnu. Vjeruje se kako tetovaža tigra predstavlja snagu, hrabrost i dugovječan život. Japanci smatraju kako je simbol tigra u stanju otjerati nesreću, bolesti i same demone.

4. fu pas (karashisi)

Slika 14. Tradicionalna japanska tetovaža – karashisi

Fu pas ili karashisi se u Japanu još tradicionalno naziva Budin lav. Ovaj simbol je veoma čest u japanskoj umjetnosti. Fu pas predstavlja zaštitu, snagu i bogatstvo. Navedeni simbol se često pojavljuje u paru – muško/žensko. Smatra se da je desni Fu predstavnik muškog roda te simbolizira totalitarnost budističkog zakona, dok je lijevi Fu po vjerovanju ženskog roda te predstavlja zemaljsku bit.

5. feniks (hou-ou)

Slika 15. Tradicionalna japanska tetovaža – feniks

Jedna od najvažnijih ptica mitologije općenito, ako ne i najvažnija jest feniks. Njegova simbolika jedinstvena je diljem svijeta, a njegova snaga leži upravo u njegovoj sposobnosti uzdizanja iz pepela i ponovnog rođenja koja simbolizira uskrsnuće, vječni život i trijumf (pobjedu nad smrću).

6. lubanja (zugaikotsu)

Slika 16. Tradicionalna japanska tetovaža – lubanja

U simbolu lubanje u japanskoj mitologiji leži više od pukog straha, opasnosti ili smrti. Lubanja u japanskom svijetu predstavlja veliku promjenu i slavljenje velikog života. Njena pojava označava prihvaćanje smrtnosti te odavanje počasti preminulima.

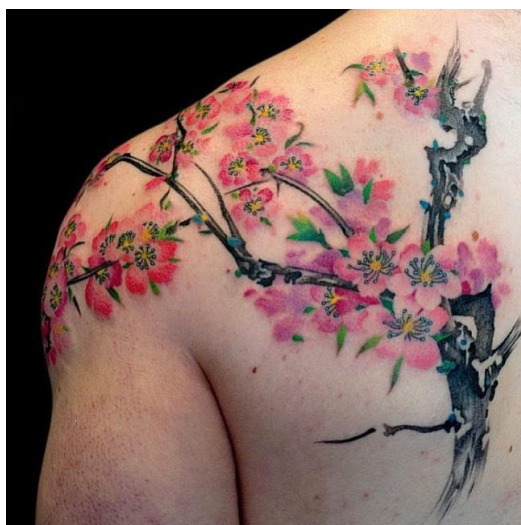
7. lotos (hasu)

Slika 17. Tradicionalna japanska tetovaža – lotos

Cvijet lotosa ima veoma veliko značenje u mnogim područjima azijske kulture. Značenje lotosa varira od mita do mita, ali njegovo esencijalno značenje je isto svugdje: buđenje religijske svijesti u životu. Možemo reći da lotos predstavlja život općenito, odnosno borbu da se izdignemo iz problema (lotos raste iz mulja). Lotos kao simbol se najčešće kombinira s već navedenom koi ribom.

8. trešnjin cvat (sakura).

Slika 18. Tradicionalna japanska tetovaža – trešnjin cvat

Jedan od ženstvenijih, ako ne i najženstveniji motiv japanske kulture je stablo trešnje u cvatu. Sam motiv je veoma cijenjen u samurajskoj kulturi gdje latice cvijeta predstavljaju kapljice krvi. Motiv trešnje u cvatu možemo protumačiti kao lomljivost i krhkost ljudskog života.

Japanci su vjerovali kako je njihova tetovaža svojevrsni talisman i zaštita od zlih duhova. Danas Japance i njihov način tetoviranja primarno zaokuplja estetika i dekorativna svrha, za razliku od početnog spiritualizma i vjerovanja.

Japanski stil tetoviranja je veoma prepoznatljiv po svojim jarkim bojama i tome što tetovaža zauzima veći dio tijela. Njihove tetovaže prožete su većim dijelom florom i faunom te mitskim bićima. Vizualno su veoma efektne i dopadljive. Vibrantnost boja i fluidnost oblika japanskih tetovaža podsjeća na njihovu tehniku izrade drvoreza. Nisu slučajno prvi tetovirači bili majstori drvoreza.

Slika 19. Otisak japanskog drvoreza – Trešnjin cvat, 191 x 54 cm

Sposobnost japanskog dizajna da se prilagodi vremenu bivanja njegova nositelja je upravo jedan od razloga tolike popularnosti. Japanska tetovaža je razrađen sustav simbola spreman ispričati priču u svakom trenutku.

Tijekom godina u Japanu se razvila i određena kultura kažnjavanja ljudi kroz tetovaže. Označavanjem nekoga tetovažom značilo bi da pripada nepoželjnom dijelu društva. Ovakva praksa se nije dugo zadržala i tetovaže su opet vratile svoju prvotnu ulogu.

Tijekom Drugog svjetskog rata japanski car je zabranio tetovaže ne bi li popravio sliku o Japanu u zapadnjačkoj kulturi. Ovim činom tetovažama se iznova pripisuje doza bunta i kriminala. Zbog svojeg dubokog značenja, ali i nikada u potpunosti razjašnjene društvene uloge, Yakuze ili japanska mafija je često povezivana s tetovažama, najčešće onima koje krasi cijelo tijelo.

Danas mnogi ljudi s ponosom nose japanske tetovaže upravo zbog svojeg fluidnog dizajna, jakih boja i duboka značenja povezana s mnogim aspektima života.

5.3.Kina

Umjetnost tetoviranja u Kini postoji više stotinjak godina. Tetoviranje u Kini se naziva *wen shen*, što doslovno znači „probijanje tijela“. Iako je umjetnost tetoviranja dugo poznata u Kini u većini je slučajeva neuobičajena praksa. Tijekom kineske prošlosti tetoviranje je smatrano deformacijom tijela, nečim nepoželjnim. Iako tetovaže u Kini ne nailaze na takvu popularnost javnosti i društva, određeni pripadnici manjih grupa imaju veoma važnu povezanost s njima: Dulong i Dei plemena, te Li narod s otoka Hainan.

Tetoviranje u plemenu Dulong rezervirano je samo za osobe ženskog spola. Kultura tetoviranja pripadnica plemena datira iz dinastije Ming⁵. Bivajući često pod napadom drugih plemena, pleme Dulong suočavalo se sa problemom otimanja i silovanja pripadnica njihova plemena (Hongjiang i Wenming, 2013). Ne bi li spriječile daljnje napade i otimanja, žene su počele tetovirati lica smatrajući kako će njihova „ružnoća“ odbiti napadača od njegova nauma.

Slika 20. Tetovaža lica pripadnice plemena Dulong

Tetovaže lica Dulong plemena najčešće vidamo u formi leptira zbog njihova uvjerenja da duša pokojnika u konačnici preuzima oblik leptira (Hongjiang i Wenming, 2013).

---

⁵ Dinastija Ming vladala je Kinom od 1368. do 1644. godine.

Kinesko pleme Dai ima stoljetnu tradiciju tetoviranja, kako muškaraca tako i žena. Tetovaže ženskih pripadnika plemena Dai nalaze se na dlanovima, rukama ili između obrva, dok tetovaže muških pripadnika plemena prate linije vidljivih mišića duž cijelog tijela. Tetovaža u Dai plemenu kao i u mnoštvu drugih naroda označava dostizanje duhovne, ali i spolne zrelosti.

Slika 21. Tradicionalna tetovaža pripadnika Dai plemena

Pripadnici plemena Dai tetovažama su počeli ukrašavati tijelo iz sličnog razloga kao i pripadnici plemena Dulong, ne bi li otjerali neprijatelja (Neubauer, 2016.) Kako je pleme nastanjivalo područja uz rijeke često je bivalo napadano od strane raznih životinja. Neubauer (2016.) navodi kako su pripadnici plemena otkrili da crna koža odbija životinje te su zato započeli s tetoviranjem.

Narod Li s otoka Hainan posljednji je predstavnik kineske kulture tetoviranja. Tetoviranje u Li naroda kao i u prethodno navedenim plemenima većinom je rezervirano za žene, iako ni muškarci nisu posve isključeni (Krutak, 2006). Muškarci su tradicionalno tetovirali tri plave narukvice ne bi li zaštitili svoje zdravlje. Krutak (2006) navodi kako iz dizajna i motiva tetovaža Li naroda možemo iščitati socijalni status, identitet i povijest sela u kojem se nalazi nositelj.

Slika 22. Tradicionalna tetovaža pripadnice Li naroda

Kada bi Li djevojka navršila trinaest godina bivala je tetovirana duž vrata i lica od strane starije žene iz sela (Krutak, 2006). Tijekom sljedeće tri godine djevojčino tijelo biva opetovano ukrašavano na području ruku i nogu. Tetovaže pripadnica Li naroda označavaju njihov ulazak u svijet odraslih i spremnost za udaju. Li djevojke smatrale su kako njihove tetovaže nisu samo lijepi geometrijski uzorci, već i sredstvo prepoznavanja nakon smrti od strane njihovih predaka (Krutak, 2006).

Tetovaže kineskih simbola 21. stoljeća nisu ni približno pune značenja kao što su to nekoć bile, isključivo zbog estetske svrhe njihova nanošenja. Kinesko znakovlje postalo je veliki trend među zaljubljenicima u tetovaže. Navedene nude živopisne znakove s prizvukom egzotike i često dubljeg značenja nego li je na prvi pogled vidljivo.

Iako svaki simbol kineskog znakovlja ima veoma duboko značenje, često se takva tetovaža smatra nedostatkom inspiracije, kreativnosti ili znanja njena nositelja. Nerijetko smo svjedoci brojnih tetovaža ljudi u zapadnoj kulturi s kineskom simbolikom, ali nažalost sa pogrešnim značenjem upravo zbog površnog čitanja kineskog znakovlja i simbolike.

5.4. Polinezija

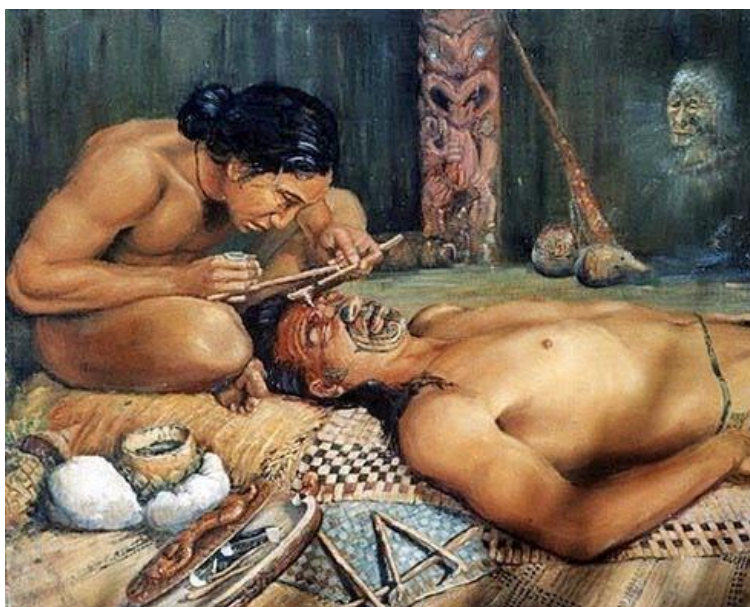
„Tvoja ogrlica se može slomiti, frau drvo se može raspuknuti, ali moje tetoviranje je neuništivo. Ono je svevremenski dragulj kojeg ćeš ponijeti sa sobom u grob.“

(stih iz tradicionalne polinezijske pjesme, autor nepoznat)

Iako se o kulturi Polineziji vodi debata, sa sigurnošću možemo reći da ona nije sastavljena od jednog plemena. Polinezija uključuje plemena Markežana, Samoanaca, Niuenaca, Tonganaca, Havajaca, Tahićana i Maora. Polinezija je subregija Oceanije, sastavljena od preko tisuću manjih otoka raspršenih preko centralnog i južnog dijela Tihog oceana (Craig, 2004).

Polinezijska kultura tetoviranja započela je prije više od dvije tisuće godina, i raznolika je upravo kao i ljudi koji ih nose (PBS, 2003). Tradicionalno tetoviranje Polinezije vrši se alatom nalik češlju te iglama od kosti ili kornjačevine, pričvršćenim na drvo. Igle se umoče u boju/tintu te se utapkavaju u ljudsku kožu.

Prema polinezijskoj mitologiji, dva sina Boga Stvoritelja Ta'aroa naučili su ljude umjetnosti tetoviranja. Tetoviranje je smatrano svetim oblikom umjetnosti. Tetoviranje je bilo izvođeno od strane šamana koji su bili visoko kvalificirani (Tahititatu, 2008).

Slika 23. Prikaz tradicionalnog polinezijskog obreda tetoviranja
Položaj tetovaže i dizajn bio je određen prema nečijoj genealogiji, poziciji u društvu i osobnim postignućima (Tahititatu, 2008).

Tetoviranje na otočju Polinezije doživljava kratko zatišje nakon dolaska prvih misionara, koji su prema svojim dubokim religijskim uvjerenjima pokušali iskorijeniti taj običaj smatrajući ga barbarskim i poganskim.

Nakon što je gotovo nestalo zahvaljujući misionarima tetoviranje se opet počelo buditi upravo uz pomoć misionara Karla Von Steinena (Tahititatu, 2008). Njegove bilješke o tetoviranju sadržavale su preko 400 skica i crteža.

Neki od tradicionalnih motiva predstavljaju nečiju povijest života, otok s kojeg potječe, socijalni status, posao ili aktivnosti s kojima se bavi.

Tetoviranje je kao i kod većine plemena drugih područja započinjalo oko 12-este godine ne bi li se označio prijelaz djeteta u svijet odraslih. Različite tetovaže su dodavane s godinama. Muškarci bez tetovaža nisu bili prihvaćeni u društvu jer bi to značilo da nemaju snage i hrabrosti izdržati bol kao pravi muškarci. Poglavice i vođe plemena bili su prepoznatljivi po tetovažama koje su zauzimale veći dio tijela te razrađenim detaljima.

Tetoviranje žena u Polinezijskoj kulturi nije bilo široko rasprostranjeno, ali niti potpuno zapostavljeno. Kada bi napunile dvanaest godina tetovirana im je desna ruka, nakon čega su imale pravo sudjelovati u pripremi obroka.

Tetovaže u žena bile se slabije izraženo nego kod muškaraca te su bile ograničene samo na šake, ruke, stopala, uši i usne, Ukoliko je neka žena imala tetovirane i noge značilo je da je višeg statusa nego ostale.

Mnogi se tetovirači danas priklanjaju samo ovakvo načinu tetoviranja. Popularni simboli su gušter, kornjača, raža, morski pas, dupin, ali i apstraktni dizajni. Polinezijska tetovaža teži k tome da ponudi jedinstvenu tetovažu punu značenja.

5.5. Afrika

Tetoviranje u Africi datira unatrag nekoliko stotina godina. Od simbola plodnosti na ženama, do simbola hijerarhije u plemenu. Vjeruje se kako se tetoviranje u Africi pojačalo tijekom perioda robovske razmjene (Ozongwu, 2012). Pripadnici plemena bili su označavani prilikom slanja u robovlje ne bi li zauvijek nosili simbol roba pokušali ih netko osloboditi.

Osim tetoviranja u svrhu označavanja robova, afrička plemena tetovirala su se pri polasku u rat i kada su htjeli ukazati na nečiju ljepotu.

Tetoviranje u Africi se također razlikuje u jednom velikom dijelu nego u ostalim dijelovima svijeta, a to je da je ono najčešće kombinirano sa skarifikacijom.

Slika 24. Skarifikacijski oblik tetovaža žena afričkog plemena

Afrikancima kao pripadnicima populacije s tamnijom bojom kože pigment koji se umeće pod kožu tijekom tetoviranja sam po sebi ne dolazi dovoljno do izražaja, stoga su razvili svoju metodu tetoviranja. Ne rijetko kada se spominje tetoviranje u Africi se govori upravo o skarifikaciji. Skarifikacijski dizajni primitivni su oblici tetovaža načinjeni isključivo od linija i točaka različita ispupčenja.

Afrička plemena osim po skarifikaciji poznata su po još jednoj vrsti tjelesne modifikacije, u ovom slučaju privremenog vida poput body paintinga. Body painting je uobičajena metoda ukrašavanja i modificiranja tijela pripadnika afričkih plemena pri izvođenju religijskih rituala, ceremonija slavlja i pokazivanja spolne zrelosti (Keet, 2013).

Slika 25. Pripadnik plemena Surma

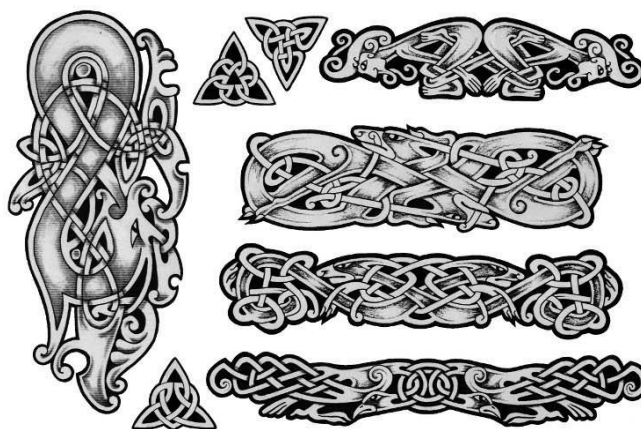
Slika 26. Pripadnici plemena Omi

Upotrebljavane boje su često, ako ne i uvijek simboličke prirode: crvena boja simbolizira npr. krv, smrt ili plodnost (De Mello, 2014). Uzorci stvoreni nakon godina ukrašavanja tijela ne bi li prikazali važnost određenog događaja prenose i emocionalnu stranu nositelja u tom trenutku. Onaj koji nanosi boju inspiriran je svojim viđenjem prirode, maštom, ali i tradicionalnim afričkim maskama. Slikarije stvorene na tijelu većinom su kombinacije linija, boja, tekstura i prostora (praznine). Body painting u afričkim plemenima možemo smatrati pokušajem prenošenja poznatog i nepoznatog putem poteza kista.

5.6.Europa

Europsku kulturu tetoviranja možemo promatrati kroz prizmu barbarskih naroda poput Kelta, Gota, Pikta ili Gala.

Kelti su grupa naroda koja je nastanjivala područje otoka Velike Britanije (Irska, Škotska i Wales). Tetovaže u keltskoj kulturi bile su veoma česte među ratnicima, smatrajući kako će njima zastrašiti neprijatelja. Odlazak u borbu smatrao se velikim činom među pripadnicima keltskog plemena. Iako poznati po svojoj ratničkoj tradiciji, Kelti su pored toga bili nadareni umjetnici i priznate zanatlije. Keltska kultura „slavila“ je ukrašavanje tijela.

Slika 27. Motivi keltskih tetovaža

U keltskoj kulturi tetoviranja najčešće nalazimo motive spirala (dvostruke/trostruke) i pletera. Motiv pletera u keltskom vjerovanju predstavlja povezanost svega u životu. Gore prikazani motivi simboliziraju mnoštvo putova koji su ponuđeni kao opcija, ali se svaki od njih kad tad isprepleće.

Piktski narod jedan je od najljepših, ali i najmisterioznijih primjera europske kulture tetoviranja. Veoma mali broj podataka o piktskoj kulturi ne ide u prilog istraživanja njihovog običaja tetoviranja i ukrašavanja tijela. Ono što znamo jest da se piktski narod često nazivao i obojenim narodom (Gilbert, 2000). Smatra se da je tijelo Pikta u većem dijelu bilo ukrašeno tetovažama. Samo ime plemena izvučeno je iz tehnološkog postupka ukrašavanja tijela. Kako ne postoji niti jedna zabilježena mumija piktskog podrijetla ne možemo sa sigurnošću tvrditi koji su motivi bili zastupljeni u njihovim tetovažama. Možemo samo pretpostaviti kako se motivi poklapaju u većem dijelu s pronađenim ukrasima na nadgrobnim spomenicima (Gilbert, 2000).

Slika 28. Ilustracija predstavnika piktskog naroda

Osim navedenih naroda u europskoj kulturi tetoviranja susrećemo se s još jednim primjerom, doduše novijeg doba i mračnije konotacije. Tijekom Drugog svjetskog rata tetoviranje se u Europi koristilo kod prisilnog označavanja Židova brojevima radi njihova raspoznavanja.

Slika 29. Tetovaža pripadnika židovske vjeroispovijesti tijekom II. svj. rata

Ovakav primjer tetoviranja je čin barbarskog ponašanja jednog čovjeka nad cijelim društvom. S ciljem potpune dehumanizacije ili istrjebljenja jednog naroda označavalo ih se brojevima pokazujući da su nevrijedni svojeg imena i prezimena.

5.7.Amerika

Najpoznatija dva primjera kulture tetoviranja u Americi nalazimo među pripadnicima naroda s područja sjeverno dijela kontinenta (geografska pripadnost području Arktičkog kruga) i Aljaske. Arheološki dokazi u obliku izrezbarenih i ukrašenih ljudskih figurica upućuju na to da je tetoviranje na području Arktičkog kruga bilo prisutno već prije 3 500 godina (Gilbert, 2000). Tetoviranje je kako navodi Gilbert (2000) bilo prisutno među svim pripadnicima Eskima, a posebice među ženama.

Tetovaže lica u žena najčešće su bile jasni potezi linija niz obraz s blagim zaokruženjem oko očiju. Najjače tetovirani dio glave jest brada. Gilbert (2000) navodi kako su ovakvi dizajni obično rađeni prostoručno i na licu mjesta. Kao i u većini kultura Eskimi su tetovažama ukrašavali tijelo po ulasku u pubertet.

Slika 30. Tetovaže lica žena eskimskog naroda

Eskimi su bili vjeronja kako su njihova tijela staništa više duša te svaka duša počiva u određenom zglobu. Zbog navedenog, tetovaže su imale veliku ulogu pri pogrebu u eskimskoj kulturi. Pogrebne tetovaže sastojale su se od malih točaka na različitim zglobovima (rame, lakat, zapešće, koljeno...) koje su svojim prisustvom na tijelu pokojnika omogućavale dušama da napuste tijelo i prijeđu na drugi svijet (Gilbert, 2000).

Pripadnici naroda Ugan, Alutiiq i Chugach na području Aljaske kulturu tetoviranja i ostalih tjelesnih modifikacija povezuju sa svetim i kulturnim iskustvom (Gilbert, 2000). Body art za pripadnike navedenih naroda nije predstavljao samo užitak, već je podizao socijalni status unutar plemena, duhovnu moć, ljepotu i obožavanje (Gilbert, 2000). Tjelesne modifikacije su trag na tijelu prema kojima pripadnici različitih plemena mogu procijeniti jedni druge, osobito ako se radi o tetovaži smještenoj na licu. Gilbert (2000) navodi kako se smatralo da ukoliko muškarac podvrgne svoje tijelo nekakvom obliku tjelesne modifikacije poput tetoviranja ili skarifikacije postoji mogućnost imanja više od jedne žene.

6. POKRET BODY ART-A: SINTEZA POSTOJEĆIH TJELESNIH MODIFIKACIJA

S razvitkom društva mijenjanju se i standardi ljepote. Ono što je antičkom čovjeku bio ideal ljepote danas je upravo suprotno i obrnuto, stoga nije ni čudo da se nalazimo u vremenu kada svjedočimo sve većem porastu kirurških intervencija u tijelo pri čemu naravno pojedinac prati trendove. Godine 2011. Adamović i Maskalan navode kako postoje najmanje dva dominantna trenda estetskih promjena tijela ovisno jesu li navedene usmjerene ka “standardizaciji” ili “groteskizaciji”.

Pod pojmom “standardizacije” podrazumijevamo one kirurške intervencije koje ispravljaju urođene mane ili približavaju pojedinca k općem idealu ljepote.

„Osim popularnih postupaka “standardizacije” prisutne su i pojave “groteskizacije” tijela pod kojima mislimo na kirurške intervencije u tijelo s namjerom radikalnih van-standardnih mijenjanja, povećanja ili isticanja pojedinih dijelova tijela. Grotesknima, dakle, određujemo namjerno izobličena tijela a ne ona koja su nastala uslijed nenamjernih i katastrofalnih posljedica kirurških zahvata (Adamović i Maskalan, 2011, str. 59).“

Groteskizaciju pojedinac najčešće pripisuje svojem umjetničkom izrazu i osobnim afinitetima ka kreativnom. Osoba koja svoje tijelo modificira na način da prema društvenim normama spada u ekstremne modifikacije, svoje tijelo percipira kao umjetnički projekt te potencijalni izvor prihoda.

Osim već navedenog tetoviranja kao jednog od oblika tjelesnih modifikacija i body arta današnje društvo upoznato je i s drugim tjelesnim modifikacijama poput body paintinga, body piercinga, skarifikacije ili implantologije.

6.1. Body painting

Body painting je jedna vrsta body arta pri čemu se ljudsko tijelo koristi u svrhu promoviranja umjetnosti. Za razliku od ostalih vrsta body arta, body painting spada u privremenu modifikaciju ljudskog tijela u svrhu prezentiranja umjetničkog izričaja. Body painting ograničen samo na područje ljudskog lica još je poznatiji kao face painting (Vollen, 2009). Svako društvo ima razvijenu svoju jedinstvenu body art kulturu bila ona uočljiva ili ne. Rituali su nešto što je dio svakog društva bez obzira na geografsku i vremensku smještenost. Najprimitivniji oblik body paintinga nalazimo u plemenskim kulturama kod kojih je u velikoj mjeri vidljivo i već navedeno tetoviranje.

Plemena tradicionalno tijela ukrašavaju bojom dobivenom iz pigmenta gline. Ovakav čin ukrašavanja tijela u plemenskim kulturama najčešće vidimo tijekom svečanih obreda poput rođenja, ženidbe, smrti ili ulaska u pubertet. Body painting je poseban vid suvremene umjetnosti koji je stvorio sintagmu „tijelo kao platno“ (Pereira, 2016). Body painting je veoma važan oblik izražavanja pojedinca kako na duhovnom tako i na sociološkom planu. Slikarije po tijelu mogu predstavljati moć, ono što je onaj kojega krasi postigao i doživio, svojevrsnu „osobnu iskaznicu“, odnosno sredstvo raspoznavanja među drugim plemenima ili tetovaže najprimitivniji oblik zaštite od zlih sila i duhova.

Godina 1960-ih mnogi umjetnici traže nove načine izražavanja, slikanja, provokacije i šokiranja javnosti. Njihova želja je privući pažnju i odaslati poruku. Trenutak ekspanzije body paintinga je došao sa osnivanjem hippie pokreta u Americi, koji objeručke prihvaća seksualnost, psihodeliju i golotinju kao način život (HoC, 2012).

Danas se body painting može naći u nekoliko oblika: oglašavanje, modni body painting, airbrush, body painting performansi i sl. Body painting kao jedan od provokativnijih načina stjecanja pozornosti odličan je upravo za političke proteste ili kao alat pri oglašavanju nekih većih događanja.

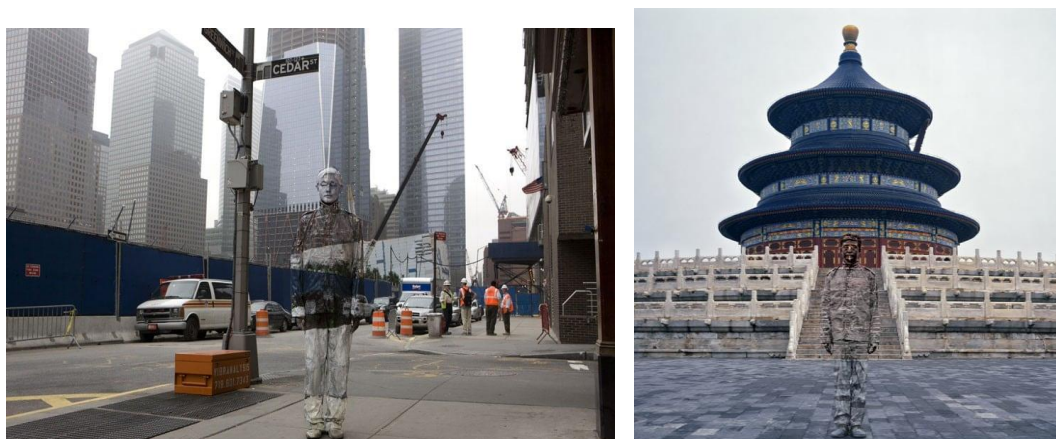
Iako je često sam body painting povezivan s umjetnošću tetovaža oni nikako nisu sinonimi. Postoji značajna razlika između tetovaža i body paintinga. Body painting za razliku od tetovaža je privremene prirode i traje svega nekoliko sati, dok je slikarija na tijelu u obliku tetovaže trajan oblik modifikacije.

Mnogi kritičari umjetnosti raspravljaju o legitimnosti body paintinga kao suvremene metode u umjetnosti. Kako je ovakav način izražavanja privremenog vida postoji pitanje gdje je njegova vrijednost uopće. Je li body painting samo privremena intervencija u ljudsko tijelo koja može biti promatrana kao performans ili konceptualna umjetnost (Periera, 2016). Periera (2016) navodi kako mnogi kritičari umjetnosti body painting smatraju grubim i prostim oblikom izražavanja te on kao takav ne može biti smatran umjetničkim pokretom.

Zadnjih nekoliko godina, javlja se veliki broj suvremenih umjetnika koji svoje tijelo ili tijelo drugih pojedinaca gledaju i tretiraju kao čisto platno koje tek čeka da se njime ispiše umjetnost.

Dva suvremena umjetnika čiji rad nikako ne smije biti izostavljen, a primarno jest usmjeren na body painting jesu Liu Bolin i Emma Hack.

Liu Bolin jest kineski umjetnik performansa i fotograf poznat po „uranjanju“ samog sebe u okoliš u svrhu svojeg rada (ArtNet, 2016).

Slika 31. i 32. Liu Bolin – serija *Skrivanje u gradovima*

Seriya fotografija *Skrivanje u gradovima* je umjetnikovo iskazivanje tihog socijalnog i političkog protesta protiv režima u Kini koji djeluje stoljećima. Pogledamo li fotografije vidjet ćemo da umjetnikova glavna preokupacije nije potpuno nestajanje, već prikaz skoro izbljedjela čovjeka naspram svijeta.

Nasuprot Liuova skrivanja u prirodnom okruženju, s druge strane svijeta djeluje umjetnica Emma Hack koja tijela svojih modela uklapa u tapete zidova te tako tijela pretvara u predivne murale.

Slika 33. Djelo umjetnice Emme Hack

Fotografija izvedenog performansa nije samo slikovna dokumentacija navedenog, već i konačna forma umjetničkih djela obaju umjetnika.

„Oslikavanje tijela stvara posebnu vezu između čovjeka i umjetnosti koju niti jedan drugi oblik vizualne umjetnosti ne može postići. Ono je čisto ljudsko iskustvo (Merry, 2016, str.1).“

6.2. Drugi oblici tjelesnih modifikacija: piercing - skarifikacija – implantologija

Tjelesni piercing je oblik tjelesne modifikacije pri kojoj se probijanjem ili rezanjem dijela ljudske kože stvara otvor u koji se umeće nakit. Piercing je oblik tjelesne modifikacije tijela koji traje već stoljećima. Često je bio povezivan s plemstvom koji su takvom modifikacijom iskazivali hrabrost i spolnu zrelost. Današnji piercing je svojevrsni pokazatelj pripadnosti određenoj supkulturi, iako već polako odmiče u trendove.

Skarifikacija spada u ekstremne tjelesne modifikacije koja pri mijenjanju izgleda ljudskog tijela koristi grebanje, bockanje, paljenje (branding) ili površinsko rezanje kože tvoreći pritom različite dizajne. Skarifikacija ima veoma sličan postupak pripreme kože kao i tetoviranje. Koža se prije same skarifikacije mora dezinficirati te se na nju nanosi šablona dizajna po kojoj se linije u ovom slučaju umjesto umetanjem pigmenta pod kožu izvlače skalpelom. Sam ožiljak najčešće nije dublji od 3-4 mm, ovisno i dijelu tijela na kojem se radi.

Kako je ljudska koža živi organizam svaki ožiljak ispadne ovisno o tipu kože. Često se zna reći da nije bitan umjetnik koji stvara skarifikaciju već tijelo jer ono samo u odlučuje o ishodu. Skarifikaciju najčešće pronalazimo među pripadnicima afričkih plemena. Muški pripadnici afričkih plemena skarifikaciju smatraju svojim pravom ne bi li dosegli status odrasla muškarca. Prilikom inicijacije skarifikacijom u nekim plemenima, prsa, leđa i stražnjica bivaju udarana bambusovim štapom ne bi li se testirala disciplina i snaga. Rezultati udarca su ožiljci koji predstavljaju zube krokodila koji je progutao dječaka tijekom ceremonije te je iz toga proizašao muškarac (Guynup, 2004).

Implantati kao dio body arta i tjelesnih modifikacija javljaju se tek zadnjih nekoliko godina s napretkom medicine. Razlikujemo implantate ugrađene od strane doktora u medicinske svrhe i one koji se ugrađuju u svrhu iskazivanja određenog stava.

Implantat u svrhu body arta je strano tijelo koje se umeće pod kožu u dekorativne svrhe. U svrhu modifikacije tijela osim umetanja stranog tijela pod kožu, tijelo se može modificirati injekcijama silikona ili drugih supstanci.

7. SUVREMENA KULTURA TETOVIRANJA

Tetoviranje današnjice odvija se kao svojevrsna robna razmjena. Svatko punoljetan s određenim iznosom novaca može svoje tijelo ukrasiti tetovažom koja mu se sviđa iz bilo kojeg razloga. Iako govorimo o takozvanoj razmjeni dobara, Marczak (2007) navodi kako se navedeno ipak ponešto razlikuje jer je tetovaža trajni trag na koži, postojana je i kada druga strana potroši dobivena dobra.

7.1. Trendovi, kič i autentičnost

U svakom aspektu života pa tako i u tetoviranju trendovi dođu i prođu. Zaobljeno žensko tijelo 40-ih godina prošlog stoljeća zamijenilo je dječaćki mršava figura 90-ih, isprane hlače visokog struka zamijenjene su skinny trapericama niskog struka. Sve na svijetu je podložno trendovima: kosa, odjeća, automobili, glazba, filmska industrija pa naravno i tetovaže bez iznimke.

Tijekom godina, tetovaže zapadne kulture prošle su kroz nekoliko trendova. Iako je tetovaža izraz pojedinca, nažalost uvijek postoje osobe bez mašte i ideje koje se vode masom i tetoviraju ono što je u tom trenutku popularno u društvu.

Zahvaljujući razvoju tehnologije i medija, novonastale trendove je sve lakše pratiti putem društvenih mreža poput Instagrama ili Pinteresta.

Trendove u industriji tetoviranja možemo pratiti još tijekom davnih 1800-ih kad su pomorci koji su se vraćali sa svojih putovanja, donosili suvenire na svojim tijelima u obliku tetovaža, reproducirajući motive zemalja koje su istraživali. Upravo iz tog razloga tetovaže su često bile povezivane s mornarima. Tijekom ranih 1900-ih, ovaj trend se nastavio proširujući se i u ostale grane službe; vojsku. Nekoliko slika je postalo stalno u ovim zanimanjima, omogućujući pripadnicima tih službi da „čitaju“ tetovaže drugih kao knjigu. Ukoliko je netko imao tetoviranu lastavicu znači da je proputovao više od 8 000 km; ako je netko prešao ekvator tijekom službe imao bi tetoviranu kornjaču...

Također postojale su i očite tetovaže službenika poput sidra, zastave i sl. Tetovaže s temom zanimanja (službe) preuzele su potpuno novo ruho kada je sredinom 1900-ih Norman Collins, poznatiji kao Sailor Jerry⁶ počeo tetovirati navedeno u pin up stilu, sada poznatijem kao Sailor Jerry stilu.

Slika 34. i 35. Print autora Normana Collinsa – a.k.a Sailor Jerry

Tetovaže u Sailor Jerry stilu bile su bogate bojom, detaljima i simbolima te su općenito prikazivale određene ideale, poput pin-up djevojaka u martini čašama i sl. Kako je sve više civila nakon Drugog svjetskog rata počelo ulaziti u svijet tetovaža Sailor Jerry stil je pokorio ameriku u jednom dahu.

Tijekom 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća, tetovaže su postale odraz pobune, najčešće nošene od strane bikera, hippya i ostalih manje prihvaćenih pripadnika društva.

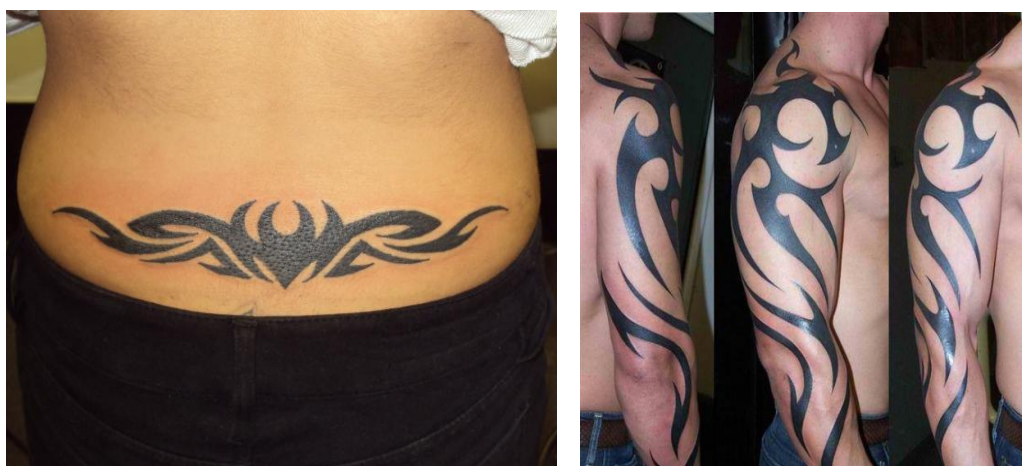
---

⁶Norman Keith Collins (poznat kao Sailor Jerry) je bio priznati američki tetovirač koji je započeo novi stil tetoviranja sredinom 1900-ih.

Ovakav način iskazivanja bunta doveo je do nove generacije tetovirača koji su igru digli na skroz novu razinu. Dizajni tetovaža više nisu bili ograničeni samo na uzorke koje vise na zidu salona, pojavljuju se specijalno izrađene tetovaže po narudžbi te individualizirane tetovaže postaju realnost.

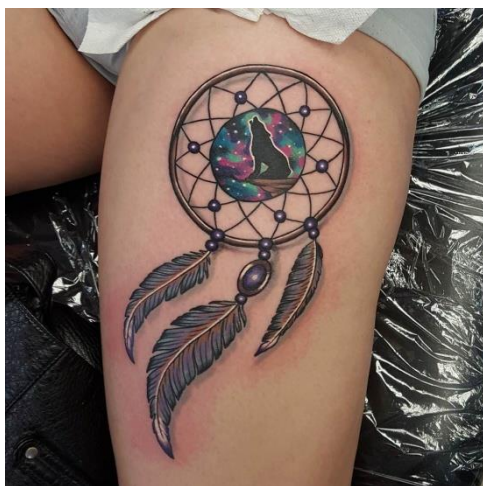
Kasnih 1980-ih s prijelazom u 90-e, tetovaže popularne pod nazivom tribal tetovaže uzimaju svoje mjesto na sceni. Često rađene prostoručno smještene oko bicepsa i gležnjeva krase tijelo muškaraca i žena. Tribal tetovaže u europskoj kulturi najčešće pripisujemo ljudima bez mašte koji žele svoje tijelo ukrasiti tetovažom pod svaku cijenu. Svedene na čisto preslikavanje već viđenih dizajna navedene tetovaže izgubile su na svojoj likovnosti. Iako tribal tetovaže imaju dublje značenje i svoje korijene vuku u plemenskim otočnim kulturama njihova sveopća popularnost dovela ih je do razine „praznih crteža“. Mnogi ljudi smatraju da je tetoviranje tribal tetovaže „lijeni način“ za dobivanje što više tinte odjednom.

Slika 36. i 37. Tribal tetovaže

S rođenjem interneta i progresivnom ekspanzijom tehnologije na svim područjima ljudska djelovanja započinje trend tetovaža s temom biomehanike. Najčešće tetovirano od strane SF⁷ entuzijasta, tetovaže prikazuju otvorenu ljudsku kožu (ranu) koja otkriva mehaničku unutrašnjost – terminatora. Tijekom kasnih 90-ih i ranih 2000-ih, počinjemo viđati stil koji nazivamo Nova škola. Navedeni stil je spoj linija i punih rubova specifičnih za estetiku animiranog filma. Poznate ličnosti poput Rihanne i Miley Cyrus obilježile su ovo razdoblje svojim tetovažama poput zvjezdica i lovaca na ružne sne.

⁷ Znanstvena fantastika (engl. science fiction)

Slika 38. „Hvatač“ snova

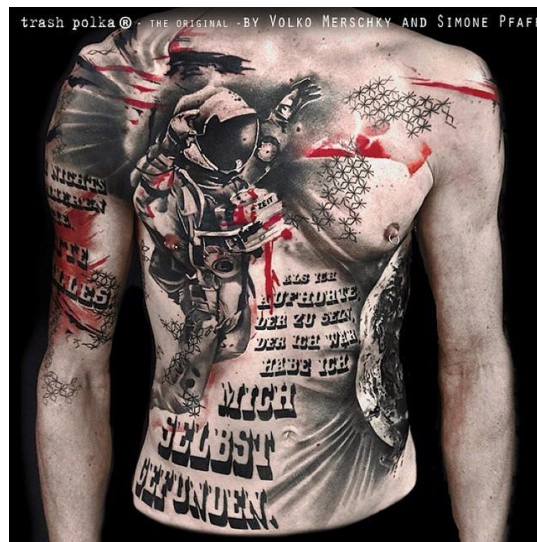

Slika 39. Dizajn zvjezdica

Promotrimo li ove tetovaže u njima ne nalazimo ništa od velike umjetničke vrijednosti, već ih možemo promatrati isključivo kao reprodukciju već do sada viđenih motiva, lišenu ikakvog značenja.

Trenutno tattoo industrija doživljava veliku promjenu i poboljšanje u stilovima i trendovima koji vladaju i koji su dostupni „tattoo kolekcionar“u. Novi stilovi su iznimno detaljni te generalno imaju dublje značenje za onoga tko nosi tetovažu.

Novi stilovi uključuju crno-bijelu tehniku, portrete, dotting, trash polku ili tetovaže nalik akvarelu.

Slika 40. i 41. Trash polka stil – umjetnici Simone Pfaff i Volko Merschky

Pri pogledu na tijelo čiji je veći dio prekriven tetovažama kao na prikazanim slikama ne možemo se oteti dojmu imitacije odjevnog predmeta.

Proučimo li terminologiju vezanu uz kulturu tetoviranja naići ćemo na termine poput „odijela“ i „rukava“ koji idu u prilog prije navedenom. Spomenuti termini koriste se upravo zato što tetovaža uvelike podsjeća na odjevni predmet. Bez ikakve zadržke možemo reći da čovjek današnjice svoje tijelo „oblači“ u tetovaže, odnosno u ono čime može izraziti svoju osobnost i stil.

Zadnjih nekoliko godina veliku popularnost u industriji tetoviranja uživa stil pod nazivom Trash Polka. Njegovi začetnici jesu autori njemačkog podrijetla Simone Pfaff i Volko Merschky. Sam stil nalikuje kolažu visoke umjetnosti koji kombinira realistične motive s potezima kista ili valjka te ponekad uključenim riječima.

Naočigled u kaotičnom dizajnu zapravo djeluje simfonija različitih stilova tetoviranja. Trash polka stil koristi samo crnu i crvenu boju pri tetoviranju. Jedan od autora Volko Merschky navodi kako je njihov stil mješavina apstraktnog i prirodnog, tehnologije i čovječanstva, prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, suprotnosti koje pokušavaju uroniti u kreativni ples harmonije i ritma u tonu s tijelom.

Kao i svaka grana ljudskog djelovanja, tako i tetoviranje nije lišeno produkcije koja se odvija samo radi produkcije, a ne stvaranja nečeg umjetnički vrijednog. Nažalost kako su se mijenjali trendovi u tetoviranju tako su se pojavile i određene tetovaže koje i sami umjetnici, odnosno tetovirači smatraju nisko vrijednim stvaralaštvom odnosno kičem⁸. Niti jedna tetovaža nije 100% unikatna, kao što nije niti jedno umjetničko djelo. Dobro je poznato da uvijek vidimo utjecaj određenog stila ili osobe, ali postoje granice dobrog ukusa koje osoba jednostavno ne prelazi iz poštovanja prema sebi ili drugome. Nažalost događa se upravo suprotno od onoga što bi trebalo s obzirom na razinu razvijanosti društva. Umjesto da vidimo sve više različitih tetovaža, ideja i stilova, svjedočimo neprestanom ponavljanju nekoliko dizajna. Iako mnogi tetovirači tvrde da nisi jedan od njih sve dok nisi bar nekoliko puta reproducirao Crowovu panteru, razlikuju antologijske tetovaže koje jednostavno jednom u životu moraš reproducirati od onih koje nemaju nikakvu umjetničku vrijednost.

Uz opetovano ponavljanje istih dizajna tetovaža još jedan veliki problem, ako ne i najveći u kulturi tetoviranja jest onaj doslovnog imitiranja nečijeg djela.

Nažalost brojni ljudi dolaze u salone sa slikama tuđih tetovaža zahtijevajući upravo istu takvu.

---

⁸Kič – djelo bez umjetničke vrijednosti

Ovakvo ponašanje ne samo da je nekorektno prema autoru tetovaže i njenom nositelju, nego i pokazuje koliko pojedinci ne znaju izraziti svoje unutarnje želje ili strahove kroz vizualnu umjetnost.

Promotrimo li radove proizašle po uzoru na original umjetnika Nikia Norberga, vidimo slabije baratanje tehnikom sjenčanja, uporabu boja kojima se ne postiže vibrantnost tetovaže te nesklad u omjerima i proporcijama u dijelovima tetovaže.

Slika 42. i 43. Lijevo kopija – desno original umjetnika Niki Norberga

U originalne radove umjetnici tetovirači ulažu srce, dušu i mnogo vremena za pronalazak pravog motiva kao baznog dijela tetovaže od kojeg će načiniti originalnu tetovažu. Krajnji proizvod osim što je produkt njegova rada i njegove mašte je zapravo i daljnja referenca za njegov rad. Onaj tko odluči u studio donijeti preuzetu sliku nečije tetovaže s interneta iskazuje veliko nepoštovanje prema autori i pokazuje da zapravo ne cijeni kulturu tetoviranja.

Ne možemo reći da se i kultura tetoviranja kao i drugi oblici čovjekova djelovanja nije razvila oslanjajući se na reprodukcije drugih subjekata, ali postoji velika razlika između respektivne reprodukcije i potpune krađe nečijeg intelektualnog vlasništva, koja pogađa sve razine ljudskog morala.

8. PSIHOLOŠKI ASPEKTI

8.1. Percepcija javnosti

Tetovaže i njihovi nositelji još uvijek doživljavaju veliku borbu u zapadnjačkoj kulturi s prihvaćanjem javnosti. Iako je ova praksa, kao i druge već navedene tjelesne modifikacije odavno dio različitih kultura diljem svijeta, u Europi i Americi se tek zadnjih nekoliko desetljeća počela aktivnije pojavljivati u javnom životu. U prošlosti često smatrane obilježjem kriminalaca, mornara i ostalih nepoželjnih pripadnika društva tetovaže su prošle dug put te sada uživaju svoju takozvanu renesansu, iako još uvijek ne u potpunosti prihvaćen od sveopćeg društva.

Mnogi koji svoje tijelo obilježavaju tetovažama čine to isključivo iz estetskih razloga. Pojedinci koji imaju tetovaže ih poistovjećuju s bojanjem kose ili s nošenjem određene vrste šminke. Nema sumnje da su tetovaže utkane u osobne i kulturne standarde diljem svijeta stoljećima, ali u Europi i Americi je još uvijek standarde ljepote nešto konvencionalniji.

Nažalost iako je društvo kronološki već daleko u 21. stoljeću pojedinci se drže standarda ljepote koji su vrijedili prije stotinjak i više godina. Velik dio društva povezuje vidljive tjelesne modifikacije s ljepotom ili čak inteligencijom. Osoba koja posjeduje tetovažu je često smatrana manje lijepom pa čak i manje inteligentnom nego osoba koja nema tetovažu. Mnogi tetovaže i druge tjelesne modifikacije povezuju s drogom, alkoholom i kriminalnim načinom života.

Osim ovakve percepcije javnosti, osobe s tetovažama susreću se i s diskriminacijom pri zapošljavanju na radna mjesta za koja su i više nego li kvalificirani. Iako se standardi ljepote mijenjaju, poslodavci često osobu s vidljivim tetovažama ne žele uzeti u obzir kao ozbiljnog kandidata za otvoreno radno mjesto zbog iskrivljene percepcije o njima samima. Ipak nije sve tako crno, u zadnjih desetak godina možemo vidjeti osobe s tetovažama na veoma važnim pozicijama.

Određene grane industrije kao što su restorani, manje privatne tvrtke i sl. su mnogo otvoreniji k vidljivom ukrašavanju tijela nego drugi. Nažalost još uvijek među većinom poslodavaca vlada negativno mišljenje o tetovažama i drugim tjelesnim modifikacijama te njihovom pokazivanju unutar ureda.

Sveukupna percepcija javnosti kao da je nasljedno negativna te određene pojedince koji su svoje tijelo ukrasili tetovažama dovodi do čina žaljenja za istima, zbog odbijanja u određenim segmentima djelovanja društva.

Na svu sreću ili žalost, kako raste industrija tetoviranja, tako se razvija i ono suprotno, trajno medicinsko uklanjanje tetovaža. Sama laserska korekcija kože gdje je smještena tetovaža je dostupnija i prihvatljivija nego ikada.

8.2. Povezanost tetovaža i psihičkih poremećaja

Tetovaže bivaju promovirane od strane mode i medija i postaju sve popularnije, osobito među mladima. Broj mladih osoba s nekom od tjelesnih modifikacija se u zadnjih desetak godina ubrzano povećava. D'Ambrosio, Casillo i Martini (2013) navode kako različite studije pokazuju povezanost između tjelesnih modifikacija i sklonosti ka samoozljeđivanju.

Prema navodima D'Ambrosia i sur. (2013) u praksi je zamijećeno da većina pacijenata s tjelesnim modifikacijama nije generalno bila dobrog mentalnog zdravlja.

Različite studije u zadnjih desetak godina, pokazuju kako tetovaže mogu indicirati unutarnji nemir i biti pokazatelj psihopatološke bolesti, uključujući i sklonost već navedenom samoozljeđivanju (D'Ambrosio i sur., 2013).

Braitwaite, Robbilard, Woodring, Stephens i Arriola (2001) u svojoj studiji iznose kako su ispitani subjekti s tjelesnim modifikacijama (koje uključuju u tetovaže) bili najčešće izloženi zloupotrebi marihuane i alkohola te pretjeranoj upotrebi antidepresiva i sedativa, čime su pružili dokaz o povezanosti između tetovaža/piercinga i štetnog ponašanja.

D'Ambrosio i sur. (2013) također navode kako su subjekti njihova istraživanja koji su imali tetovaže i piercinge pokazali veću sklonost devijantnom ponašanju kao što je upotreba droga, alkohola, nemarne vožnje, sprječavanje nastalih rana pri zarastanju, neobičnim seksualnim praksama i želji da naude sami sebi.

Test ANOVA koji su proveli D'Ambrosio i sur. (2013) jasno pokazuje značajnu povezanost piercinga i tetovaža i psihopatoloških smetnji (već nabrojene).

8.3. Umjetnost ili samodestrukcija

Postoje mnoge kontroverze uz tetovaže i kako bi se na njih trebalo gledati, jesu li umjetnost ili čisto unakažavanje iskonske prirode ljudskog tijela. Tetovaže su kao što je već navedeno u radu prisutne više od 5 000 godina te su bile važan dio plemenskih kultura.

Iako su tetovaže neporicljivo jedan od oblika samodestrukcije tijela, a prema nekim ljudima izričito i samo to ipak trebaju biti promatrane kao oblik primijenjene umjetnosti.

Mnogi ljudi ukazuju na zdravstvene rizike prilikom spominjanja tetovaža i njihove prakse. Svakako ne možemo tvrditi da tetovaža ne modificira ljudsko tijelo na određeni način, ali u današnje vrijeme i s tehnologijom kakvu poznajemo ona to čini na najmanje štetan način po zdravlje. Uvriježeno mišljenju tetovaže su veoma sigurne, ako onaj tko ju je uradio poduzima sve što mu je njegov tetovirač naveo kao korake u njezi tetovaže.

Tetovaža je način za iskazivanje osobnosti, u oba smjera, kako umjetnika koji ju radi, tako i onoga na kojemu tetovaža biva rađena. Mnogi ljudi svoje tijelo ukrašavaju tetovažama koje simboliziraju nekoga ili nešto dobro u njihovom životu. Tetovirači streme k tome da budu da najbolji u svojem poslu te su izrazito ponosni kada njihova tetovaža biva priznata od javnosti i struke.

Body art nije više rezerviran samo za otpadnike društva. Tetovaže postaju popularnije u svim slojevima društva i godištima te ih sve češće smatraju oblikom umjetnosti, a ne grafitima na koži. Percepcija o tetovažama se mijenja te tjelesne modifikacije postaju sve popularnije i među starijim građanima. Nove generacije smatraju tetovaže oblikom umjetnosti te načinom osobnog izražavanja kroz body art. Tetovaže u svakom pogledu mogu biti umjetničke i jedinstvene.

Nažalost ne slažu se svi pripadnici društva kako su tetovaže oblik umjetnosti, već ih gledaju kao nešto neprirodno u svakom pogledu ljudske prirode. Samo zato što netko oblikuje svoje tijelo onako kako on želi ne znači da smije i može biti osuđivan od strane onih kojima isto možda nije lijepo ili prihvatljivo. Svatko treba moći izraziti svoju osobnost kroz body art ako on to uistinu želi.

Mnogi ljudi pokušavaju pokazati svoje pravo ja kroz fenomen body arta i to im u svakom trenu treba bit dostupno bez obzira na tuđe mišljenje.

9. KAKO TETOVAŽE BUDE NOVE IDEJE O/U UMJETNOSTI

Tetoviranje je kao smijanje, gotovo svaka kultura ga čini, ali ne uvijek iz istog razloga. U danom društvu motivacija za prekrivanje tijela i upotrebu istog kao platna govori o tome što nam je drago i važno.

Tetoviranje nije samo čisto označavanje tijela, koje ne uključuje planiranje i promišljanje, već umjetnički koncept koji cilja identifikaciji umjetnika kao medija (Flaxman, 2013).

Tetoviranje više nije simbol pobune ili određene supkulture kao što je to nekada bilo, a tome svjedoči i ulazak tetovaža u muzeje i ostale do sada nedopuštene i nepoznate sfere ljudskog života.

U studenom 2015. godine ekscentrična aukcijska kuća Guernsey, ista ona koja je prodala donje rublje Johna F. Kennedyja ponudila je kolekciju od 1500 slika više svjetski priznatih tetovirača za između \$50 i \$50 000 (Schwab, 2015).

Na mnogo načina tetovaže se u osnovi kose sa zakonima poslovnog modela svijeta umjetnosti koji je baziran na kupnji, prodaji i izlaganju objekata, pa ipak gotovo je neizbježno prepoznavanje potencijala tetovaža s obzirom na rastuću popularnost ove umjetničke forme.

Tetovaže su veoma zanimljive upravo zbog svog statusa autsajdera. Pogledamo li kroz povijest uvijek je postojala neka forma umjetnosti koja nije bila prihvaćena od kritičara ili javnosti (Schwab, 2015).

Iznad samog pitanja jesu li tetovaže muzejski vrijedne i je li njihovo mjesto u muzejima, važnije je ono praktično pitanje, kako ih izložiti. Tetovaže nisu nešto što može biti stavljeno u stakleni okvir, mnogi umjetnici štoviše vjeruju da one mogu biti u svojem punom sjaju i značenju samo na živom izvornom nositelju.

Tetovaže nisu samo zanimljivi dizajni, one su podsjetnik kakve sve jedinstvene priče mogu biti ispričane na ljudskoj koži.

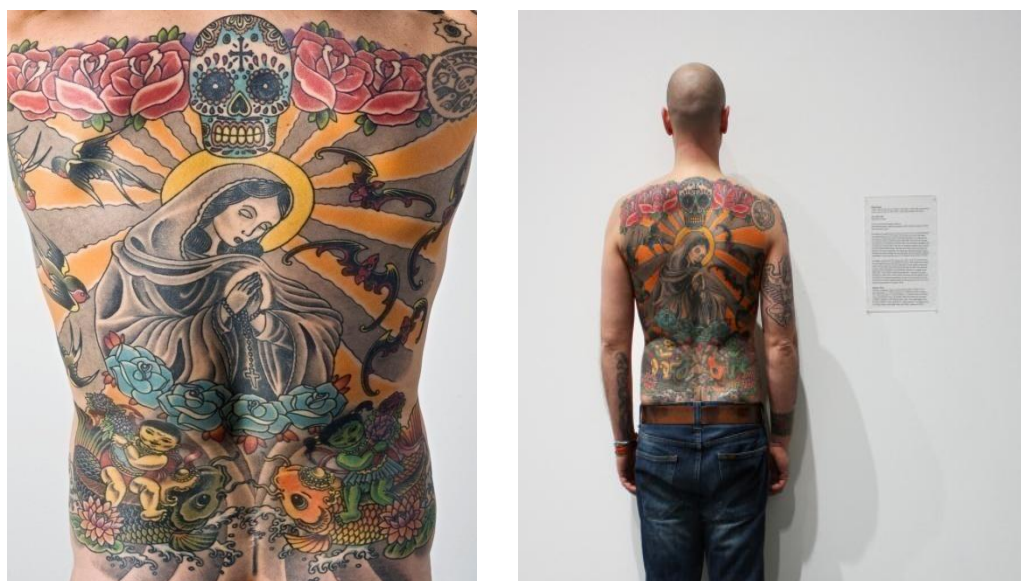
9.1. Inkorporacija tetovaža u djela suvremene umjetnosti

Zadnjih desetak godina umjetnici sve više inkorporiraju slike tetovaža i njihove tehnike u svoju umjetnost i dobivaju veoma značajan publicitet za to.

Već smo spomenuli kako tetovaže imaju problem izlaganja, ali i prodaje (vezane na živo tijelo pojedinca), što su dva ključna razloga zašto tetoviranje nije zaradilo bolji status u svijetu umjetnosti.

Godine 2012. u Louvru je održana izložba Belgijskog umjetnika Wim Delvoyea čiji je jedan od eksponata bio tetovirani švicarac pod imenom Tim Steiner (Mifflin, 2012). Steinerova leđa krasi slika Bogorodice iznad čije glave se nalaze meksičke lubanje tzv. Sugar skull, zaokruženo šišmišima i lastama. Leđa ovog švicarca zapravo prikazuju više tradicionalnih stilova tetoviranja. Tima Steinera je 2008. „kupio“ njemački kolekcionar Rik Reinking za 150 000 eura te u njihovom ugovoru stoji da Steiner mora svoje tijelo izlagati tri puta godišnje, a kada umre njegova koža pripada kupcu u kakvom god stanje se nalazila (Mifflin, 2012).

Slika 44. i 45. Tim Steiner

Je li ovakav način izlaganja umjetničkih djela, u ovom slučaju tetovaže moralno prihvatljiv? Kada povlačimo granicu u odnosu kupac – roba? Promatramo li tijelo isključivo kao platno, lišeno svega ljudskog, je li moralno i prihvatljivo njime upravljati i trgovati kao robnim dobrom iako ono to nije? Činom prodaje ljudskog tijela služilo ono kao platno ili ne vršimo sustavnu dehumanizaciju njegova nositelja.

Kada govorimo o inkorporiranju tetovaža u umjetnička djela ne govorimo samo o likovnoj umjetnosti već i o filmskoj. Jedan od takvih primjera jest film „Memento“, režisera Christophera Nolana. Tetovažama se u filmu pristupa kao sredstvu bilježenja sjećanja. Glavni lik Leonard u nemogućnosti da zadrži sjećanje duže od nekoliko minuta bilježi sve što se događa oko njega fotografijama, porukama i u krajnjem slučaju tetovažama na tijelu. Na primjeru ovog filma možemo vidjeti kako tetovaže i tijelo mijenjaju svoju idejnu funkciju. Tijelo u ovom slučaju nije platno, već običan komad papira jer tetovaže ispisane na njemu nemaju estetsku funkciju, već su obični (trajni) podsjetnici.

Tijelo kao nositelj umjetničkog djela nije novina u svijetu umjetnosti, novina je sve veća ljudska potreba za posjedovanjem koja nadilazi sve granice razuma i ostvarivosti.

Mnogi umjetnici koji se bave tetoviranjem bivaju sve više priznati od strane javnosti upravo zbog inkorporiranja tetovaža u umjetnička djela i uporabne predmete.

Američki tetovirač Don Ed Hardy je upravo jedan od onih umjetnika koji svoje znanje tetoviranja ne prenosi samo na ljudsko tijelo, već i na druge sfere ljudskog života kao što su modni dizajn. Njegova linija odjeće, obuće i modnih dodataka prožeta je printovima njegovih japanskih fantazija stopljenih s američkim načinom života.

Slika 46. i 47. Brand Ed Hardy

Umjetnici koji na bilo koji način uključuju slike tetovaža ili tehnološki postupak u svoja djela pomažu ovoj grani primjenjene umjetnosti da postane prihvaćena ne samo od šire javnosti već i od kritičara.

Osim muzeja, umjetničke galerije također pokazuju interes za izlaganje dijela povezanih s tetovažama. Kompjuterski stvorene slike tetovaža umjetnici otiskuju na različite objekte najčešće porculanske prirode. Izradom predmeta široke uporabe koristeći motive specifične u kulturi tetoviranja ne prenosi se tehnološki postupak izrade već samo estetika specifičnog dizajna.

Danski umjetnik Jacob Dahlstarup Jensen koristi jedan element tehnike tetoviranja pri stvaranju svojih djela, a to je upotreba mašine za tetoviranje, ali bez tinte (Mifflin, 2012). Jensen mašinicom stvara oštećenja papira u obliku lubanja, valova, kitova i različitih izreka.

Kako svjedočimo korištenju dijelova kulture tetoviranja u stvaranju umjetničkih djela, tako ujedno i svjedočimo inkorporiranju različitih umjetničkih pravaca u tehnike tetoviranja. Tetovirači trenutno više nego ikada traže inspiraciju u poentilizmu (popularno nazvano dotting), kubizmu, apstraktnoj umjetnosti i sl.

10. ZAKLJUČAK

Kulturu tetoviranja pronalazimo na svim stranama svijeta u različitim vremenskim periodima ljudskog bivanja. Ovakvi trajni tragovi ponekad jednostavni, a ponekad složeni od više dijelova s jakom pozadinskom pričom služili su kroz povijest kao statusni simboli, srećonoše, prokazi ljubavi, simboli vjerovanja, pa čak i oblici kazne.

De Mello (2000) u svojoj knjizi *Bodies of Inscription* navodi kako je tetovaža kao umjetnički izraz identiteta glavni razlog zašto se sve više pojedinaca u zadnjih nekoliko desetljeća odlučuje na ovakav oblik ukrašavanja tijela. Tetovaže se na prvi pogled mogu doimati površnim, čisto dekorativnim ukrašavanjem tijela, ali kada pobliže razmotrimo svijet tetovaža možemo zaključiti da su one više nego površna maska.

Ako je čovjek sam refleksija onoga što se događa oko njega, onda možemo reći da je njegova koža ogledalo u njegov unutarnji svijet. Tetovaže su način na koji drugima dopuštamo da vide što mislimo, osjećamo ili kako doživljavamo sami sebe. Možemo reći da je koža tzv. prijenosnik svog iskustva koje je pojedinac doživio tijekom svojeg života.

LITERATURA

Knjige, časopisi i znanstveni članci

1. Adamović, M., Maskalan A. (2011). Tijelo, identitet i tjelesne modifikacije. *Sociologija i prostor*. 189 (1), 49-70.
2. Braithwaite R, Robillard A, Woodring T, Stephens T, Arriola KJ. (2001). Tattooing and body piercing among adolescent detainees: relationship to alcohol and other drug use. *J Subst Abuse*. 13, 5–16.
3. Craig R.D.(2004). *Handbook of Polynesian Mythology*. California: ABC-CLIO.
4. D'Ambrosio, A., Casillo, N., Martini, V. (2013) Piercing and tattoos: psychopathological aspects. *Activitas Nervosa Superior Rediviva*. 55 (4), 143-148.
5. DeMello, M. (2000). *Bodies of Inscription: A Cultural History of the Modern Tattoo Community*. Durham and London: Duke University Press.
6. DeMello, M. (2014). *Inked: Tattoos and body art around the world*. Santa Barbara: ABC-CLIO.
7. Eco, U. (2004) *Povijest ljepote*. Zagreb: Hena com.
8. Gilbert, S. (2000) *Tattoo history source book*. Juno books.
9. Gray, M.P. (2010) *Cave art and the evolution of the human mind*. Wellington: Vitoria University
10. Hustić, K. (2013). *Tetoviranje u prapovijesti i doprinos otkrivanju ove prakse u vučedolskoj kulturi*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
11. Hyland, A. D. (2008) *Plato and the question of beauty*. Bloomington: Indiana University Press.
12. Mifflin, M. (2013). *Bodies of subversion: the history of woman and tattoo*. NY: powerHouse Books.
13. Oanta, A. (2014). Tattoos – history and actuality. *Medical sciencis*, 7 (56), 125-132.
14. Pérez-Cotapos S.M.L., De Cuyper C., Cossio L. (2010). *Dermatologic Complications with Body Art*, Berlin: Springer-Verlag. Philadelphia: Temple University Press.
15. Poon, K.W.C. (2008) *In situ chemical analysis of tattooing inks and pigments- modern organic and traditional pigments in ancient mummified remains*. Centre for Forensic Science, University of Western Australia.

16. Sanders C.R., Vail D.A., (2008). *Customizing the body: the art and culture of tattooing*.
17. Serup, J. i sur. (2015). *Tattoos, health, risk and culture*. Copenhagen: The Council of health and disease prevention.
18. Van Dyke, J.C. (1919) *College histories of art*. New York: Longmans, Green and Co.
19. Wilson, S.E. (2008). *Marks of identity: the performance of tattoos among woman in contemporary society*. Maryland: University of Maryland

Izvori mrežnih stranica

1. Neubauer, E. (2016) Ancient China & Tattoos: A Complicated Relationship. Tattoo.
<http://www.tattoo.com/blog/ancient-china-tattoos-complicated-relationship?nopaging=1> Pristupljeno 21. rujna 2016.
2. Hongjiang, H., Wenming, Y. (2013) Dulong woman facial tattoo tradition dying out. WomenofChina.
<http://www.womenofchina.cn/womenofchina/html1/culture/costumes/16/7896-1.html> Pristupljeno 21. rujna 2016.
3. Borghini, A. (2016) Philosophy. About.
<http://philosophy.about.com/od/Philosophical-Theories-Ideas/a/What-Is-Beauty.html> Pristupljeno 9. rujna 2016.
4. Gascoigne, B. (2010) History of painting. HistoryWorld.
<http://www.historyworld.net> Pristupljeno 09. rujna 2016.
5. Guynup, S. (2004) Scarification: Ancient Body Art Leaving New Marks. National Geographic
http://news.nationalgeographic.com/news/2004/07/0728_040728_tvtabooscar_s_2.html Pristupljeno 10. kolovoza 2016.)
6. HoC (2012). Body painting history. HoC.
<http://www.historyofcosmetics.net/history-of-makeup/body-painting-history/> Pristupljeno 10. kolovoza 2016.
7. Mifflin, M. (2012) Inkside out. Art news.
<http://www.artnews.com/2012/12/10/%C2%ADinkside-out/> Pristupljeno 24. kolovoza 2016.

8. Neubauer, E. (2016) Egyptian Women – the Start of the Tattoo Culture. TATOO.
<http://www.tattoo.com/blog/egyptian-women-start-tattoo-culture?nopaging=1>
Pristupljeno 23. kolovoza 2016.
9. Ozongwu, M. (2012) Tribal marks – the „African tattoo“. This is Africa.
<http://thisisafrika.me/tribal-marks-the-african-tattoo/>   Pristupljeno   24.
kolovoza 2016.
10. PBS (2003) Skin stories: the art and culture of polynesian tattoo. PBS.
<http://www.pbs.org/skinstories/index.html> Pristupljeno 24. kolovoza 2016.
11. Schwab, K. (2015) Highbrow ink. theAtlantic.
<http://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2015/12/tattoos-high-art/416769/> Pristupljeno 24. kolovoza 2016.
12. Tahititatu (2008) History of Polynesian tattoo. Tahiti tatou.
<https://www.tahititatu.com/history.html> Pristupljeno 24. kolovoza 2016.
13. Tkalčić, M. (2013) Prozor u svijet – od stigmatizacije i subverzivnosti do osnažavanja i modnog trenda. Libela.
<http://www.libela.org/prozor-u-svijet/3797-od-stigmatizacije-i-subverzivnosti-do-osnazivanja-i-modnoga-trenda/> Pristupljeno 10. kolovoza 2016.
14. Vollen, B. (2009) Body painting and body art history. Bella Vollen.
<http://www.bella-vollen.com/Body-Painting-History-Bodyart-History-Geschichte-der-Koerperbemalung.html> Pristupljeno 10. kolovoza 2016.
15. Mezga, I. (2016) Sve što o vas zanima i što bi trebali znati o mašinicama za tetoviranje. Regionalntattooportal. <http://regionaltattooportal.com/post/sve-sto-vas-zanima-i-sto-bi-trebali-znati-o-masinicama-za-tetoviranje>
Pristupljeno 15. rujna 2016.
16. Keet, A. (2013). African body art. FantasticAfrica.
<http://www.fantasticafrica.org/african-body-art/> Pristupljeno 15. rujna 2016.
17. Artnet (2016). Liu Bolin. Artnet. <http://www.artnet.com/artists/liu-bolin/>
Pristupljeno 16. rujna 2016.
18. Pereira, L. (2016). Where does body painting in art stands? Widewalls.
<http://www.widewalls.ch/body-painting-art/> Pristupljeno 16. rujna 2016.

19. Merry, T. (2016) About. Trinamerryartist.
<http://www.trinamerryartist.com/about/> Pristupljeno 16. rujna 2016.
20. Krutak, L. (2006). At the tail oft he Dragon: The vanishing tatoos of China's Li people. LarsKrutak.
<http://www.larskrutak.com/at-the-tail-of-the-dragon-the-vanishing-tattoos-of-chinas-li-people/> Pristupljeno 21. rujna 2016.

Izvori ilustracija

- Slika 1. Ženka bizona – spilja Altamira, Španjolska
<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cc/AltamiraBison.jpg>
 Preuzeto 10. rujna 2016.
- Slika 2. i 3. Tetovaže – mumija Otzi
<http://www.wnyc.org/i/raw/1/Tattoo61.png>;
<http://insider.si.edu/wordpress/wp-content/uploads/2015/12/Tattoo221.jpg>
 Preuzeto 10. rujna 2016.
- Slika 4. i 5. Tradicionalna Samoanska tetovaža – pe'a
<http://www.zimbio.com/pictures/9CFXd7bOGy:/P+ea+Feature+Traditional+Samoan+Tattoo/ny9Ur8eF0I8/Clyde+Cowley>
 Preuzeto 13. rujna 2016.
- Slika 6. Umetanje pigmenta pod kožu – osobna arhiva
- Slika 7. Tradicionalne alatke za tetoviranje – Polinezija
http://cloud.honolulupulse.com/wp-content/uploads/2013/07/20130802_tgf_ink4.jpg Preuzeto 20. kolovoza 2016.
- Slika 8. Rotacijska mašinicica <http://tattooflash.info/ebay/cd/patent-page01.jpg>
 Preuzeto 11. rujna 2016.
- Slika 9. Mašinicica sa zavojnicama
<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f2/Pat196747.png>
 Preuzeto 11. rujna 2016.
- Slika 10. Položaj tetovaža na mumiji Amunet
http://blogs.ucl.ac.uk/researchers-in-museums/files/2012/12/IMG_4343.jpg
 Preuzeto 12. rujna 2016.

- Slika 11. Tradicionalna japanska tetovaža – zmaj
<http://www.shouldertattoos.org/wp-content/uploads/2016/06/Dragon-Japanese-Tattoo-Design-st13042.jpg> Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 12. Tradicionalna japanska tetovaža – koi <http://tattoos.net/wp-content/uploads/2014/11/color-tattoo-koi-fish-640x500.jpg> Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 13. Tradicionalna japanska tetovaža – tigar
<https://www.askideas.com/media/49/Japanese-Tiger-With-Flowers-Tattoo-On-Full-Back.jpg> Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 14. Tradicionalna japanska tetovaža – karashisi <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/01/d8/6a/01d86aad97493803b5a8d08da52a3441.jpg> Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 15. Tradicionalna japanska tetovaža – feniks <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/d9/83/3e/d9833e19cfc2bdf945e701572885d543.jpg> Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 16. Tradicionalni japanska tetovaža – lubanja <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/7c/ca/90/7cca904bbfb92cb0903dad27cdfb725f.jpg> Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 17. Tradicionalna japanska tetovaža – lotos
<http://www.tattoosforyou.org/wp-content/uploads/2013/09/Japanese-Lotus-Tattoo.jpg> Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 18. Tradicionalna japanska tetovaža – trešnjin cvat <http://tattoo-journal.com/wp-content/uploads/2015/08/cherry-blossom-tattoo-26-650x650.jpg> Preuzeto
- Slika 19. Otisak japanskog drvoreza – Trešnjin cvat, 191 x 54 cm
http://1.bp.blogspot.com/-DNwGiE_LjBw/VFiLts4m-DI/AAAAAABM3U/ciaNzO0-pYg/s1600/n.d.%2BBlossoming%2BCherry%2BTrees%2Bby%2Ba%2BStream%2Bcolour%2Bwoodblock%2Bprint%2B19.1%2Bx%2B54%2Bcm%2BMetropolitan%2BMuseum%2Bof%2BArt%2C%2BNew%2BYork.jpg Preuzeto 21. rujna 2016.

- Slika 20. Tetovaža lica pripadnice plemena Dulong
<http://dh101.humanities.ucla.edu/DH101Fall12Lab5/archive/fullsize/848113de7a81a35abd087ff6f3e31e2d.jpg> Preuzeto 21. rujna 2016.
- Slika 21. Tradicionalna tetovaža pripadnika Dai plemena
<http://www.worldfpa.org/wp-content/gallery/traditional-tattoo-of-dai-nationality/hpa3-traditional-tattoo-of-dai-nationality10.jpg> Preuzeto 21. rujna 2016
- Slika 22. Tradicionalna tetovaža pripadnice Li naroda
<http://www.larskrutak.com/wp-content/uploads/2012/11/215.jpg> Preuzeto 21. rujna 2016
- Slika 23. Prikaz tradicionalnog polinezijskog obreda tetoviranja
https://www.tahititatou.com/Media/tattooinginancienttimes_med_hr.jpeg
Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 24. Skarifikacijski oblik tetovaža žena afričkog plemena
http://humanplanet.com/timothyallen/wp-content/uploads/2011/01/Wodaabe_Timothy-Allen_024.jpg Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 25. Pripadnik plemena Surma <http://526735280.r.lightningbase-cdn.com/wp-content/uploads/2013/10/Surma-African-Tribe-9.jpg> Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 26. Pripadnici plemena Omi
http://lh6.ggpht.com/_zSm_99Nvb8Y/Srppfc_2p8I/AAAAAAAAAQLY/HpECq36f_Kw/s800/omo-ethiopia18.jpg Preuzeto 14. rujna 2016.
- Slika 27. Motivi keltskih tetovaža <http://www.tattoodesignsreview.com/wp-content/uploads/2014/08/Celtic-Tattoos.jpg> Preuzeto 22. rujna 2016.
- Slika 28. Ilustracija predstavnika piktskog naroda
<http://static1.squarespace.com/static/52a39060e4b0b9264e019ad5/t/5317e6e0e4b0bf4d7354ac18/1394075361128/pictish-tattoo-warrior-couple.jpg>
Preuzeto 22. rujna 2016.
- Slika 29. Tetovaža pripadnika židovske vjeroispovijesti tijekom II. svj. rata
<http://www.bestjewishstudies.com/sites/all/images/modesty/1438083659036.png> Preuzeto 13. rujna 2016.

- Slika 30. Tetovaže lica žena eskimskog naroda
http://uphere.ca/sites/default/files/11_0.jpg Preuzeto 22. rujna 2016.
- Slika 31. i 32. Liu Bolin – serija *Skrivanje u gradovima*
http://i.telegraph.co.uk/multimedia/archive/01813/camouflage-temple_1813371i.jpg; http://i.telegraph.co.uk/multimedia/archive/02172/liu-bolin-new-york_2172409k.jpg Preuzeto 13. rujna 2016.
- Slika 33. Djelo umjetnice Emme Hack
<http://harryneelam.photography/photoblog/wp-content/uploads/2012/04/emmahack-owl-on-boldorchid.jpg> Preuzeto 13. rujna 2016.
- Slika 34. i 35. Print autora Normana Collinsa – a.k.a Sailor Jerry
<http://www.tattooeasily.com/wp-content/uploads/2014/10/url.jpg>;
<http://www.tattooeasily.com/wp-content/uploads/2014/10/sailor-jerry-tattoos.jpg> Preuzeto 08. rujna 2016.
- Slika 36. i 37. Tribal tetovaže <http://kefalo.net/wp-content/uploads/2015/02/popular-tribal-tattoos-for-men-1424548262kg4n8.jpg>; <http://a1.ec-images.myspacecdn.com/images02/129/3b9c1bab4c2f4ea79c1ee0d3dc7591c8/1.jpg> Preuzeto 03. rujna 2016.
- Slika 38. „Hvatač“ snova <https://images.designtrends.com/wp-content/uploads/2016/03/30071511/Dreamcatcher-Tattoos-Is-An-Awesome-Design.jpg> Preuzeto 03. rujna 2016.
- Slika 39. Dizajn zvjezdica http://www.cuded.com/wp-content/uploads/2013/04/25-stars_tatto-side600_765.jpg Preuzeto 03. rujna 2016.
- Slika 40. i 41. Trash polka stil – umjetnici Simone Pfaff i Volko Merschky
http://67.media.tumblr.com/de63bd459055dc14fd38a7921ca51754/tumblr_nn_t046g4Io1qjzrpvo1_1280.jpg; <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/19/81/01/198101cd68939357eb0c6f22b2938a9f.jpg>
Preuzeto 10. rujna 2016.
- Slika 42. i 43. Lijevo kopija – desno original umjetnika Niki Norberga
<https://www.tattoodo.com/images/0/29067.webp>;
<https://www.tattoodo.com/images/0/29074.webp> Preuzeto 10. rujna 2016.

- Slika 44. i 45. Tim Steiner

<http://www.ilovebelgium.be/sites/default/files/styles/large/public/field/image/zkmtim.jpg?itok=qRN6rpr1;>

https://www.wimdelvoye.be/medialibrary/cache/projectthumbretina/media/6e494ff4-1a3c-317a-b4e1-f99c8cb1e401_2234.jpg?t=20150204113742

Preuzeto 14. rujna 2016.

- Slika 46. i 47. Brand Ed Hardy

http://www.bornonthestreets.com/files/products/ed-hardy-t-shirts-ed-hardy-big-chief-graphic-t-shirt-new-cutting-edge-collection-2773_1_7.jpg;

<http://www.katyauk.com/wp-content/uploads/2010/05/Ed-Hardy-Keds.jpg>

Preuzeto 14. rujna 2016.

Kratka biografska bilješka

Osobni podatci

Ime i prezime: Maja Kovačić

Datum i mjesto rođenja: 16. rujna 1992., Našice, Hrvatska

Adresa: Matije Gupca 30, Gornje Ladanje, 42207

e-mail: maja.skurinje@mail.com

mob: +385997698476

Obrazovanje

2011-danas – Magistra primarnog obrazovanja; Učiteljski fakultet (Odsjek u Čakovcu)

2010-2011 – Hotelijersko-turistički tehničar; Gospodarska škola Varaždin

2007-2010 – Hotelijersko-turistički tehničar; Hotelijersko turistička škola Opatija

Jezici

- Engleski jezik: aktivno poznavanje pisma i govora
- Njemački jezik: pasivno poznavanje
- Francuski jezik: pasivno poznavanje

Znanja i vještine rada na računalu

- Dobro poznavanje MS Windows OS-a i MS Office paketa

Priznanja i nagrade

- Dekanova nagrada za postignuti uspjeh u akademskoj godini 2011./2012.
- Dekanova nagrada za postignuti uspjeh u akademskoj godini 2013./2014.
- Nagrada za najuspješnijeg studenta općine Vinica 2016. (za akademsku godinu 2014./2015.)
- Nagrada za najuspješnijeg studenta općine Vinica 2015. (za akademsku godinu 2013./2014.)
- Nagrada za najuspješnijeg studenta općine Vinica 2014. (za akademsku godinu 2012./2013.)
- Nagrada za najuspješnijeg studenta općine Vinica 2013. (za akademsku godinu 2011./2012.)

Izjava o samostalnosti rada

Ja, Maja Kovačić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada, pod naslovom Tragovi identiteta – kultura tetoviranja te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Ime Prezime

Izjava o javnoj obrani rada

Naziv visokog učilišta

Učiteljski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek u Čakovcu

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj rad

naslov

Tragovi identiteta – kultura tetoviranja

vrsta rada

Diplomski rad

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

Učiteljskog fakulteta, Sveučilišta u Zagrebu

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U Čakovcu, 2016.

Ime Prezime

Maja Kovačić

OIB

15466785767

Potpis